

ÅRSMELDING

for

Skodje Sogelag 1975

Årsmelding for Skodje Sogelag 1975

Året 1975 er av styret og tillitsmenn for laget vorte mykje nytta til å sanke stoff til den påtenkte Gards og ættesøge for Skodje sokn.

Kyrkjebökene for Skodje sokn er snart avskrevne, og det vert no planlagt det vidare arbeid framover.

Årsmeldingi for 1974 vart godt motteken. Opplegget kunne gjerne vera noko større, då det er mange som no er interessert i den.

Utgjeving av årsmelding for 1975 hev kravt mykje arbeid med tekst og tinging av annonser som skal med i årsmeldingi. Og med dette vert vi møtt med velvilje — både i bygd og by.

Elles vil styret få segja mykje takk til alle som gav oss stønad — eller på anna måte hev vist velvilje for Skodje sogelag. Spesiell takk til Ørskog kommune og Skodje og Vatne Sparebank for verdfull hjelp.

Det er Skodje og Vatne Sparebank som fører vårt reknskap.

Styret hev vore det same som for 1974:

*Elias Fylling. Ludvik Beite. Louis Giske.
form.*

Amund Midtlid. Olav S. Svorte.

Utgjevar av Årsmeldingi for 1975 er styret.

Redaktør
Elias Fylling.

Sokneprest Søren Steen

Søren Steen, født 1844, vart sokneprest i Skodje frå okt. 1880 til 1895, då flytte han til Eid prestegjeld i Romsdal.

Søren Steen var før sokneprest i Stryn, flytte derifrå 12/10 1880. Frå prestegarden i Stryn tok han med all sin eigedom, 2 hestar og mange kyr. Det var gardsguten Ingebrigt Visnes og ein annan dreng og budeia som kom med dette. Hestane køyrdet dei og kyrne dreiv dei etter frå Stryn — over Hornindal — til Hellesylt. Tok båt derfrå til Sjøholt, og dreiv dei vidare til Skodje. Dei kom til Skodje den 13. okt. — om natta til 14. oktober snøa det. Prestefolket sjølve kom med dampbåt frå Nordfjord — rundt Stad og til Skodje, og med det var heile deira huslyd og lausøyre. Mykje folk tok imot dei då dei kom. Med på denne turen var og far til Søren Steen — Anton Steen — tidlegare sokneprest og prost til Stange i Hedmark.

Anton Steen vart buande i Skodje til sin død, og er gravlagd på Skodje kyrkjegard.

Det vart eit virksomt liv i kyrkjelyden og på prestegarden etter at Søren Steen kom til Skodje. Han var ein klok og dugande prest i all sin framferd. Han var ein ivrig høgremann, men agta av dei fleste. Den tid Steen kom til Skodje, var det mest alle krinsar som vanta skulehus, berre hovudkrinsen Skodje hadde fått skulehus. Steen vart formann i skulekommisjonen og med sin autoritet og dygtigheit tok han opp arbeidet for, at kvar krins i heradet måtte få sin eigen skule. Han held krinsmøte i kvar krins, og fekk folket samde om skulestaden, og einige om sjølve å bygge sin eigen skule, trass i at kommunestyret — ein gong for alle — hadde gjort vedtak om, «ikke at støtte kretsene i slike tiltak.» Kvar krins måtte soleis sjølve koste skulehusa med berre eit lite bidrag av Amtet på kr. 400, -til 600,- kr. etter størrelsen. Det vart vedteke på same møte korleis utlegga skulle delast, og kva tid arbeidet skulle taka til, og når det skulle vera ferdig. Dette vart store byrde, men verdfulle tiltak for kretsane, so interessa var stor. I 80 åra og utover, vart det i Skodje bygt sju skulehus på dette grunnlag.

Etter kvart som skulehusa vart ferdig, kom sokneprest Steen og innvigde dei. Steen var og ein interessert gardbrukar. Det vart dyrka mykje ny jord då, og alt vart godt dreve. Gard og hus tok han vare på, som om det var hans eige. Det skal han hava ære for. Vi tek med utskrifter av kallsboka for Skodje sokn, om Søren Steen.

*Avskrift ut av Kallsboka for Skodje
ang. sogneprest Søren Steen, Skodje.*

Søren Steen kom til Skodje fra Stryn, han holdt sin tiltredelsespreke i Skodje kirke 24/10 1880.

Søren Steen var en rydningsmann. Og det trengtes såre vel etter sokneprest Kervels dage. Menigheten var forsømt, prestegården var forsømt. Steen var en meget nidkjer prest. Han var fordringsfull mot seg selv, og fordringsfull mot andre. Gjorde alt omhyggeligt selv og krevde det samme av andre. Alle sine prekener og andre taler skrev han, nettopp av den grunn de skulle bli omhyggelig utført. Han lærte dem omtrentd utenad, så han i kirken ikke var særlig bundet til papiret. Han hadde sterkt stemme og holdt lange taler, og de ble framført med ild og kraft. Han arbeidet slik, at han var gjennembløt av sved. Hans taler var ofte strenge, men altid varme og indtrengende. Forskjellige mennesker blev harme, fordi de syntes han var for streng, men de fleste satte pris på hans ord. Han var en likefrem mand, åpen og rettsindig. Storparten av folket elsket og agtet ham høit.

I menigheten fikk han rettet på mange ting. Kan nemne at han fikk folk til å holde bryllup bare i yrken, — ikke spill til kirken — kortvarige lag med måtehold av sterke drikke. Han var imot totalt avhold, men holdt strengt på måtehold. Han motarbeidet dans og andet styr. For skolen gjorde han meget, han var fordringsfull og nøiagtig mot lærer og skolebarn. Konfirmerte ingen uten han fandt dem modne — viste hjem uten persons anseelse. Alt dette satte fart i skolearbeidet. Skolehus ble bygt. De første — foruten klokergården på Skodje — var skolehuset i Sortebygden i 1864, i Glomsetbygden i 1886, senere det ene etter det andre. Nu kunne skolearbeidet gå langt bedre og bære mere frukt.

Steen var svak av helse. Hadde nesten stadig mer eller mindre hodepine. Av helbredshensyn søkte han det lille kallet Eid i Romsdal og flyttet dit høsten 1895. Efter et par års tid, fikk han hjerneslag og måtte slutte. Kjøpte så hus i Nørrevika i Borgund og døde der. Han ligger begravet på Borgund kirkegård. Mange fra Skodje og Vatne var med i begravelsen.

Søren Steen var gift med Natalie Frost, en datter av sokneprest Frost til Strand i Sunnmøre. Hennes stedmor og hennes søster bodde på Nørve i hus de eide selv i Nørverbakken.

«Sokneprest Steen og frue hadde mange barn. Sønnene var: Anton, Olav, Alv, Johan. Døtrene: Kaja, Aagot, Natalia, Elisabet, Milla.

En liten gutt som het Håkon døde på Skodje.

Far til Søren Steen het Anton og var prest og prost i Stange på Hedmark. Da han sluttet flyttet han til Skodje, og bodde hos sønnen flere år. Enkelte ganger prekte han i kirken. Han ligger begravet på Skodje kirkegård, ved siden av lille Håkon. En sommer hadde Søren Steen permisjon og var borte på bad. En kapellan Kobro betjente da for ham. Et søskendebarn av Steen — Lydia Schare, var husjomfru på prestegården. Henne ble Kobro senere gift med.» — Så langt i Kallsboka.

I den tid sokneprest Steen var i Skodje, hadde han mange born i ungdomsalderen og dertil mange ungdomar som tenrar hjå seg. Steen ville gjerne at alle desse ungdomane kunne få høve til noko rettleiing i song. Steen vende seg so til skulelærar John Fylling som nyleg hadde tekje eksamen ved Volda lærarskule, om han kunne ha høve å rettleide desse ungdomane. Steen ville betale for umakane John Fylling hadde. Og den 12. mars 1886 held John Fylling det fyrste sonemøte på Skodje prestegard for ungdom der. Seinare var andre ungdomar og med. I tre etterjulvintrar held John Fylling songmøte — ein gong for veka — og Steen betalte. (Dette etter notat i almanakke 1886 for John Fylling — og seinare.)

Det er lite vi veit om borni til Søren Steen, men det er fortalt at Anton Steen var utdana lektor, og lærar ved Norsk Korrespondanse-skole, Oslo. Natalie Steen vart gift med ein gardgut i Eid. Det var ofte vanekar for Steen å kunne betene Vatre sokn. særlig vinters tid. Store avstander og mykje skiftande føreforhold. Og når Steen til alle tider måtte nyitta hest for å koma fram, kan ein tenkja seg at det vart mykje bal og slit, særlig vinters tid — ofte i ubrøyte vegar.

Det var rimeleg at Steen — som ikkje var særlig helesterk, fann å måtte søkje eit lettvintare prestekall. Han sökte Eid og fekk det og flytta dit hausten 1895.

Som før nemnt hadde Steen med frå Stryn gardsguten Ingebrigts Vīnes. Han hadde vore gardsgut hjå Steen i mange år i Stryn. Ingebrigts Vīnes var ein uvanleg dygtig påliteleg gardsgut, og det trenete Steen. Ingebrigts var godt likt, og var gardsgut for Steen i 9 ½ år. Og det var inkje av, at der var lite å gjera, helst det motsatte. Mykje nydyrkning og steinkøyring, mykje åker og eng å røkte. Men det var og mykje vedhogst til brendsel, for husa var store og grisne, men likevel måtte det vera høveleg varmt. Og det var store mengde med ved dei trengte til stoveshus, eldhús og borgstove.

Ingebrigts Vīnes var gardsgut til Steen, heilt til han fann seg ei gardjente — Berte Indreberg — og vart ein dugande gardbrukar. Hjå Steen var det ei mykje streng økonomisk hushaldning. Ingebrikt fortalte, at kvar einaste yrkjedag i Stryn og i Skodje, var det ei brødkive til

morgenbit i 6 tida om morgonen. So kokt mat til frukost, graut til middag, god spekesild til nons og graut til kvelds. Og alle var vel nøgd med dette. Ei slik hushaldning kan vel vera noko å tenkje næra-re på for alle.

E. F.

Sivert (Sjur) Flaate

Ein av dei mest særmerkte menn som levde i Skodje sokn i tida 1800 til 1875 var Sjur Pedersen Flaate. Han var fødd 1791 av foreldre Peder Johnsen Flaate og Kari Sjursdatter, fødd Sorthe (Pålgarden).

Sjur var fødd med sers gode evner og med stor lyst til boklege fag. Han var heller liten av vekst — og stutthalt — men klok og viljesterk. Han fekk den vanlege opplæring som omgangsskulen den gong kunne gjeva, men det vart ikkje nok. Han reiste difor til den namngjetne læraren Knut Ekroll på Stafset for å lære meir. Og lære fekk han så mykje at han vart godteken som skulelærar, og var i fleire år lærar for born til «kondisjonerte» huslydar i Borgund.

I 1810—1811 var han hjå ein handelsmann i Borgund, og om den tida han har skreve sjølv, som vi tek med eit avsnitt av. Alt som ung i året 1812 vart han av «kommunestyrelsen» sendt som førar av frakte-skuta «Fortuna» til Kragerø for om mogleg å kjøpe korn, då det var stor naud i bygdene på grunn av uår og krig. Sjølv om Sjur Flaate berre var ein ungdom, fullførte han turen og kom heimatt med korn. Vi tek med seinare eit referat Sjur sjølv har skrive om denne turen.

I den tid Sjur Flaate var skulelærar innan Borgundsund kom han ofte heim laurdagskveldane, og då nyttja han høvet — om det ikkje var gudsteneste i Skodje kyrkje — til å halde søndagsskule for ungdomen i Svortabygda. Det hadde vorte så altfor mykje dans og bråk i bygdene, og Sjur ville gjerne få gje ungdomen noko betre tidsfordriv. Han fekk søndagsskulen i gong, og det vart betre. I prost Birkeland si melding frå visitasmøte 1821 heiter det: «Det forrige aar paatalte uordener som fororsages ved at ungdommen om søndagene flokkede seg sammen, erklerede møtets medlemer enstemmig om at være opphørte, hvortil den opprettede søndagsskulen ikke lidet har bidraget.» Sivert Flaate får mange lovord for arbeidet sitt. «Styraren av søndagsskulen i Skodje, gaardmann Sivert Flaate, maa nemnast med vyrdnad for sin sjøvgløymande ihuge for opplysning mellom ungdomen», seier prosten i ei melding. Flaate har sers gode givnader til å undervise, heiter det vidare. Rosande omtale får skulen også i 1822 og 1825. Då er det tale om den «uegennyttige og ædle gårdmand» og skulen er heldig med arbeidet. Det er sjeldan ein finn så rosande ordlag om skular i den tida, så ein må tru at denne søndagsskulen i Skodje gjorde eit overlag verdfullt arbeid. Det er berre ille at me skal vite så lite om han.

Slik skriv Johs. Buset: Fraa sunnmørsk skulesoge.

I 1816 fekk Sjur Flaate bygselseddelen på garden der han var fødd. 1819 vart Sjur gift med Lovise Pedersdatter Strømme, dotter til klokkar Peder Olaus Strømme. Dei fekk 2 born, Peter Andreas og Karen Petrine. Men så døydde kona ifrå han.

Sjur gifte seg andre gong 1835 med Berthe Olsdatter Lindsetvik, og dei fekk 2 born, Karl Magnus og Ludvik Olaus. Den yngste vart klokkar i Skodje.

Sjur Flaate vart mykje nyttta i kommunalt styre. Kyrkjeverge i mange år, magasin-styrar, og 1837 vart han med i det fyrste kommunestyre for gamle Borgund, saman med to andre brør. I andre perioden var han varaordførar. Då Skodje og Vatne vart eit herad vart Sjur den fyrste ordførar. I 1848 gjorde han opptak til at det vart skipa misjonsforening for Skodje og Vatne, og Sjur vart den fyrste formann i den fyrste misjonsforeninga. Denne foreninga vart knytt til Det Norske Misjonsselskap.

Som kyrkjeverge hadde han ikkje lite arbeid. Før 1660 eigde Skodje kyrkje mange gardar som betalte bygssel kvart år, og elles måtte kyrkjeverja sjå etter at både hus og gard vart haldne i stand. Brukarar av desse gardane skifte, og nye byggselkontrakter måtte skrivast. Då ny matrikkel — verditakst — over alle eigedomar i Skodje sokn vart halde, var Sjur Flaate ein av dei som var med på dette store og viktige arbeidet.

Sjur Flaate var flink rimsmed og skreiv mange dikt. Dette var til stor hjelp for Kjøkmeister-Lars, som budde på Valde. Når Kjøkmeister-Lars fekk eit nytt oppdrag som ikkje var lett å meistre, gjekk han til Flaate-Sjur, og han hadde eller kunne lage rim og songar som høvde. Mange av desse dikta av Sjur Flaate er nedskrevne og teke vare på.

Som før nemnt var Sjur Flaate den fyrste ordførar i kommunen Skodje-Vatne. Og han vann seg stor vyrdnad og tillit i kommunestyret. Då Sjur Flaate trekte seg som ordførar, vart det Kristen O. Sorthe som overtok ordførarvervet. Men det er fortalt at alle venta og lytta til Sjur Flaate si meinung. Ein gong var Sjur noko sein å seie si meinung, sjølv om alle, ordførar Kristen Sorthe og, venta på han. Ordføraren ville helst ikkje gå til avrøysting i saka utan Sjur hadde uttalt seg. Sjur sat nest ordføraren, og så bøyar ordføraren seg over til Sjur og seier: «Skal det vera slik, Sjur?»

Det var tillit til ein røynd mann.

Det er i år 100 år sidan Sjur Flaate døydde, og han er verd å minnast.

E. F.

Hendingar i åra 1807—1814, nedskrevet av Sivert Flaate, som sjølv opplevde det.

Avskreve etter Sivert Flaate sin skrivemåte.

1. Stemningen i Norge i 1814.

De repræsentanter som var valgt til det overordentlige Storting oktober 1814 var av forskjellig anskuelse. Nogle av de mere oplyste syntes at indse gavnigheden av at Norge og Sverige blev forenet, men andre vilde ikke forsonse sig med denne tanke, saa der endog skulde være (en skarp) ordstrid herom mellem enkelte paa reisen til Christiania. Folk i almindelighet var yderst opbragt over begivenhedernes gang, saa mængden troede, at Norge saaledes skulde indlemmes i Sverige, at dets navn ikke længer skulde nævnes, men at land og folk skulde kaldes Sverige og svensker. Det gamle nationalhad var saaledes opblusset sterkere enn tilforn. Mand og mand imellem faldt talen at alle som kunde bære vaaben burde rykke ud og drage til grændsen, og adskillige av de hjemkomne soldater kunde tildels puste til ilden, fordi de brændte af harme over at der ikke gaves dem anledning til å prøve magt og de vaaben, de i saa lang tid havde baaret paa og trasket med fra den ene station til den anden.

En liden særskilt note kan jeg her tilføie. Jeg gjorde en kort reise over til Romsdal ved den tid da distriktsforsamlingen holdtes for at vælge repræsentanter til det berammede storting. Jeg traf da sammen med Elling Valbøe, idet han kom over fra Molde, hvor han ogsaa denne gang var blevet valgt til en af repræsentanterne for Romsdals amt. Jeg var begjærlig efter at høre, hvorom meningerne dreiede sig i en forsamling som denne angaaende rigets stilling, hvorpaas han gav det svar at vi bør forsvere vor selvstændighed til det yderste, og saaledes var alles mening. Man kunde tænke sig, at de mere oplyste mente, at de med aandskraft burde stride for landets selvstændighed, og end ogsaa under Sveriges overhøihed.

Paa den tid, som allerede er nævnt, kom jeg om natten til at losere sammen med en soldat, som nylig var kommen tilbage fra udmarschen. Vi talte om adskilligt krigen angaaende, hvoriblandt jeg gjentog Valbøes ord om at stride for vor selvstændighed til et yderste, hvorpaas han svarede mig: «Dersom de ikke vil gjøre soldatene den ære at spørge ham, om han vil slaas, saa dr.... jeg i Valbøe Elling og hans selvstændighed.»

2. Stortingen og overenskomsten med Sverige.

Til den bestemte tid — oktober 1814 — samledes de norske repræsentanter i Christiania, hvortil de svenske kommissærer ogsaa indfandt sig. Norges folk var ogsaa den gang repræsentert av mænd som med

aand og kraft var skikket til at værne om landets sak. Sorenskriver Christie var forvennelig sjelen i dette storting.

Flertallet indsaa snart at det vilde være daarskab at fortsætte krigen videre, da de vigtigste grænsefæstninger var besat af de svenske, og desuden den østre side av Glommen. Men denne opfatning af sagen maatte selvfølgelig ikke blive de svenske bekjendt, og de norske lod sig derfor forlyde med, at det vilde bero paa betingelserne, om der virkelig skulde sluttes fred, eller om striden skulde fornyses. De norske paastand var da, at Norge fremdeles maatte beholde den constitution, som den nylig havde givet sig. De svenske syntes for det første ikke at være saa ganske villige til at indgaa paa denne betingelse, da de vilde anse Norge som et erobret land, og i saafald tilkom det den svenske konge at give det den forfatning, som han selv fandt for godt, og denne tanke syntes længe forut at have gjort sig gjeldende, da kongen allerede for conventionen til Moss havde udnævnt en svenske til Statholder over Norge.

Omsider blev man da enige i hovedsagen, at den af 17de mai udarbeidede grundlov skulde ansees som basis for de følgende forhandlinger. Det var egentlig de punkter, der bestemte kongens rettigheder overfor storthinget, som vakte nogen dissens, idet de svenske vilde have disse rettigheder mere udvidet.

Endelig blev man dog enige om at grundloven skulde være gjældende i sin helhed mod at tilfoie de forandringer, som rigernes forening gjorde nødvendig.

Da de saaledes i enighed var blevne færdige med dette verk, var freden selvfølgelig derved skjænket, og de svenske tropper blev givet ordre om at forlade Norges grænser.

En deputation blev udvalgt inden storthinget til at reise til Stockholm for at overlevere kongen Norges grundlov. Denne deputation, hvori Christie var formand, blev modtaget paa det aller hæderligste som kunde tænkes, ikke alene i Stockholm, men der blev sendt dem imøde en svensk officer, som skulde sørge for deres bekvemmeligheder paa alle maader, og som havde arrangert alt paa det prægtigste paa de stoppesteder, hvor de skulde overnatte. I Stockholm var der arrangert baller og selskaber i stor mængde for dem.

3. Mangler og feil ved krigsledelsen i 1814.

Endskjønt saavel storthinget som folket i almindelighed maatte finde sig tilfredse med sagens udfald, saa næredes dog den tanke, at det var krænkende for Norges ære, at det skulde ligge under i striden. Herom udtrykte præsten Schultz fra Trondhjem sig saaledes i en tale i storthinget: «Hvorfor faldt gamle Norge? Da vil jeg svare, at tidernes aand fældede det. Og paa hvad maade skal Norges ære reddes? Jeg tror en undersøgelse bør foretages, som kan oplyse folket i denne sag.»

En commission blev udnævnt til at foretage disse undersøgelser, hvormed fortsattes baade i 1815 og 1816, og derved blev den tanke bevist, som de underordnede havde næret om enkelte af de øverste krigsanførerne, nemlig at de havde spillet under dække med de svenske i denne krig. Endskjønt dette vel var mod ed og pligt, saa var det dog en moralsk god gjerning, da mange av Norges ædle sønner blev sparede, som ellers vilde været opofrede til ingen nytte, men til dobbelt skade for landet, da man kunde være viss paa, at om Sverige ved egen magt ikke havde kunnet betvinge Norge, saa vilde andre magter efter løfte have skredet ind, og i saadant tilfælde ville der neppe være blevet tale om alle handlet om betingeler og grundlov.

De som fornemmelig blev fældte ved denne krigscommission, var generalmajor Staffelt og Haxthausen, men jeg tror, at kongen brugte sin bemaadningsret.

Da prinsen (Christian Fredrik) gjorde en reise til Trondhjem, havde han overdraget til Staffelt overbefalingen over tropperne søndenfjelds med fuldmagt til at træffe alle de foranstaltninger til landets sikkerhed, som maatte synes fornødne. Tilligemed den fuldmagt instruerede han ham om, hvorledes brigaderne skulde fordeles, og at breve fra Sverige eller feldmarskalk Essen som generalguvernør eller vicekonge over Norge skulde sendes tilbage med den erklæring, at de ingen anden statholder kjendte over Norge enn prinsen.

Soldaterne var enige i at den brigade, som førstes av Staffelt, næsten ikke kom i berørelse med nogen fiende, hvorfor av de Bergenhusiske neppe faldt en mand i den hele krig, undtagen i enkelte tilfælde ved en eller anden forpost. Derimod faldt adskillige av soldaterne i de Trondhjemske og Østlandske regimenter, ligesom adskillige blev saarde, fornemmelig i den første krig i 1808—1809. Dog var mandefallet ubetydeligt i forhold til den lange tid krigene varede, saa jeg neppe tror, at der faldt flere norske i den hele krig end der i et enkel aar bliver borte paa havet langs vore kyster. Det mandskap som faldt paa fregatten Najaden var jo hovedsagelig danske. I forhold til den tids omstændighed var antallet av dem som døde paa andre maader (f. eks. av sult?) heller ikke synderlig stort. Adskillige syge kunde der vel gives iblandt, men dog i mindre grad end man kunde formode i forhold til den beklædning og det underhold som soldaterne dengang nød. Sygdom og dødelighed, som ofte pleier at rase frygtelig blandt de store arméer, var der saaledes ikke saa meget av, hvad der vel maatte have sin grund i, at arméen var fordelt paa saa mange steder, og ingen synderlig stor hærmasse var samlet for nogen længere tid, og dernæst at vintertogene var ubetydelige. I krigens sidste vinter 1813—14 var der dog større samlinger av soldater paa grænsen.

4. Soldaternes beklædning og underhold i den omhandlede krig.

Den beklædning eller uniform som dengang var brugelig blandt soldaterne kunde være let og bekvem til at præsentere for officererne en solskinsdag i juni eller juli maaned, men naar de skulde rykke ud i et felttog, hvortil man ikke altid kan bestemme tiden, da syntes denne beklædning ikke at være skikket til at conservere den mands legeme, som skulde bære den.

Jeg skal tillade mig at give en beskrivelse af den uniform, som den gang var brugelig, og som var reglementeret for de norske soldater:

- 1) En rød kjole eller rettere sagt en liten rød jakke-trøie, som ikke rakk længere end ned til hofterne, saa man knapt kunde spænde beltet om den, uden at det kom noget op paa livet
- 2) Buksen var av hvidt uldtøi, men den var riktig nok temmelig høi, saa den rak næsten op under armene og ned til smallæggen. Den var trang over laar og lægge, saa underdelen av mandens bygning der skulde kunne vise sig.
- 3) Skoene var lave, saaledes som de i almindelighed da brugtes. De kunde omtrent række op til ankelen.
- 4) En slags snesokker, kaldet støvletter, av sort, tyndt uldtøi. De var spendte til skoen og rak opp til tyklæggen og var paa læggen tilspændt med knapper

Overkjole gaves ikke undtagen en og anden vagtkjole hos garnisons-soldaterne i stiftsstæderne.

Det viste sig snart at en del av soldaternes beklædning vilde blive cassabel. De styrende vendte sig derfor gjennem præsterne til folkets velvillighed, forat disse kunde forene sig til at fremskaffe forskjellige klædningsstykker, fornemmelig skjorter, strømper og sko. Opfordringen vandt almindeligt bifald saaledes, at 4 eller 6 mand forenede sig om at fremskaffe ethvert av disse klædningsstykker, som ved præsterne blev besørgt fremsendt.

5. Soldaternes proviantering og underhold.

Paa en tid som denne, da al tilførsel fra udlandet var saa godt som stoppet, føltes denne mangel ogsaa hos arméen. Med hensyn til brød kunde man saa nogenlunde klare sig, da den (arméen) en og anden gang fik smuglet op nogle smaa ladninger fra Danmark. Ja, der blev ogsaa for statens regning kjøbt et par Søndmørs ottringsbaade med sine 3 seil til at benytte i denne fart, i den tanke at disse skulde være blandt de hurtigste seifartøier.

Med hensyn til kjød og andre fedeverer til arméens underhold var det daarlig bevendt, da kormangelen, som trykkede landet i almindelighed, gjorde at folket brugte alle sine fedeverer for at erstatte det manglende korn. Man benyttede ogsaa hestekjød, som vist sjeldent har været brugt som menneskeføde siden hedenskabets dage her i landet, da der heftede en sterk fordom ved dette fødemiddel. Det kongelige selskab for Norges vel, som nu nylig var oprettet, antog sig ogsaa meget denne sag og virkede for at dette kraftige fødemiddel maatte benyttes og især forat soldaterne paa en tid som denne skulde bespises med hestekjød. Der blev utsendt opkjøbere for at reise omkring i bygderne for at kjøbe hestedreaturer, som blev slagtet og saltet ned i tønder for siden at sendes til arméen. Men soldaterne befandt sig ilde ved dette fødemiddel, fordi det i almindelighed var saadanne kreaturer som var udlevet og kunde være magre tillige. I dette tilfælde var det riktig nok en daarlig kost.

Paa landet var der ogsaa en og anden som benyttede dette fødemiddel og man gjorde den erfaring, at naar craturet var noget fedt, da var det ganske godt, endskjønt det kunde være noget gammelt, og helst dersom det havde taget fedmen rigtig. Kjødet av føl er saa godt, at det overgaar baade kjød av storfæ og smaaafæ i velsmag og godhed.

Flere av de større stæder i landet ydede rige gaver til arméens forfriskning, bestaaende af tobak, vine, kaffe og sukker, samt erter og gryn. Især synes disse gaver at være mest storartede fra Christiania og Drammen, da der derfra blev avsendt flere transporter med saadanne forfriskningssager. Undertiden bestemte giverne til hvilken brigade eller hvilket compagni gaverne skulde hensemdes, men som oftest blev det overladt til ansørerne at fordele dem.

6. Angaaende krigen tilsøs i 1807—1814.

Hvad krigen tilsøs angaar, da kunde den for Norges og Danmarks vedkommende ikke have synderlig stor betydning, da Danmark nødtvunget havde maattet overlade den dansk-norske flaade til England hvorved begge riger var saa godt som blottet for alt forsvar tilsøs. Og dog havde de to riger nu krig med den største sømagt i verden. Man tænkte sig derfor muligheden av, at England vilde benytte sin overlegenhed til at trænge ind til vore kyster og røve og plyndre som hine vikinger i gamle dage, og de styrende forsømte heller ikke at gjøre den engelske nation forhardt og avskyelig i folkets øine, saa at den menige mand holdt fast ved den tanke, at Napoleon førte en retfærdig krig, medens de engelske var en røverbande, som vilde trænge ind i landet og røve en fredelig mand. Endskjønt den sande aarsag til Englands anfald paa Danmark havde sin grund i Napoleons planer (at angribe England ved hjælp av den dansk-norske flaade), saa var da dette noget, som blev den almindelige mand ubekjendt.

For nogenlunde at kunne danne som en modvægt mod den fare man forstillede sig vilde komme fra England, var det første middel man greb til at organisere et kystforsvar, hvorved alle mandspersoner, som kunde føre vaaben, maatte øve sig i al slags exercis og ordnes i divisioner og sektioner. Men om det skulde komme til krig, da var der adskillige væsentlige mangler ved dette krigsforsvar, især mangel paa skudvaaben og anførere, da de øverste befalingsmænd var enten præsten eller andre embedsmænd eller landhandlere. Dog gaves der adskillige mænd længere inde i landet som havde udtjent sin militærtjeneste. Disse blev nu altid brugt til underbefalingsmænd og var de eneste som kunde forstaa at instruere folket og lære dem at lytte efter commando for at holde en ordnet stilling.

De varder eller vetter paa fjeldene, som paa en maade har været vedligeholdt fra Haakon Adelstens tid og maaske tidligere, maatte nu forsynes med vagt, som efter pligt gik om i bygderne, 2 mand hvert døgn og skiftedes hver middag. Denne ordning holdt man ved de to første aar av krigen, men da man merkede at denne vagt ofte var unyttig, fordi taagen saa ofte bedækkede disse fjelde, saa besluttede de at bruge tjæretønder, som kunde blusse op. Ved hjælp herav kunde man nu bringe bud om ufred paa kortere distancer, og saadanne blus blev derfor optændt paa mindre høider paa Østlandet, hvor der er meget fladt land. Ved kysterne brugtes flag istedet for disse tjæretønder. Man havde ogsaa et slags telegraf, men denne var kun opsat langs kysterne hvor kanonbaadene laa.

Man tænkte sig ikke i alle maader kystværnet som et paalideligt forsvar ved en befrygtende landgang, og at bygge skibe var nu for Norges vedkommende ikke at tænke paa. Man begyndte derfor i de store stæder at bygge kanonbaade og kanonjoller, hvorav endel allerede blev færdige og bemanded i 1808 og 1809. Disse førstnævnte var av længe og bredde omtrent som vore middels fjorde-dampske, men meget lavere over vandet. De havde et enkelt dæk, og kun paa hver side var der panelet som et slags halvdæk, hvori var gjort avdelinger til opbevaring af proviant og krigs-amunition. Enhver av disse kanonbaade førte tvende store kanoner paa 24, den ene forud og den anden agterud. Kanonerne laa som i et slags vognlie omtrynt som en sagestok paa vore vandsage. Naar der skulde skydes, bragte man dem ud med haandspaker, og til svansskruen paa kanonen var fæstet en dobbelt strop av svært taug som stoppen (bremse), paa det at den ved afvyring ikke skulde skyde længer tilbage, end til tauget stoppede. Foruden disse tvende store kanoner havdes tillige fire mindre, som kaldtes svingbasser, en paa hver side av de store. De var av størrelse som en mand kunde løfte en af dem og var fæstede paa jernpæler med jernlænker. Kanonbaadene havde seilas og takkelage omtrynt som vore fjorde-dampske, men de var saaledes indrettet at de i hast kunde

opsættes og tages ned efter behag. De store kanonbaade havde 15 par aarer og havde i almindelighed en besætning paa 60 mand.

Kanonjollerne var mindre og havde kun en kanon, som var av mindre kaliber og havde kun den halve besætning. — Et andet slags smaa krigsfartøier blev ogsaa bygget og kaldtes kanonskonnerter. De var som andre seulfartøier, var høiere over vandet og havde efter størrelsen en temmelig høi rig, saa de var hurtige seilere. De havde kun en (stor) kanon og 4 av de saakaldte svingbasser. Kanonen var mindre end de paa kanonbaadene. Disse fartøier havde ogsaa nogle par aarer, men de var som før er sagt meget snarseilende, saa det kun var faa andre fartøier som kunde følge dem i seilas. Kanonbaadene derimod var saa tungvinte at de ikke kunde holde følge med noget andet seulfartøi, om de brugte baade aarer og seil. I Danmark havde man begyndt at bygge skibe, og disse blev sendt op til Norge, ialt 5 kutterbrigger og en fregat. Om kutterbriggene var nye og byggede under krigen, skal jeg ikke sige, jeg tror snarere at nogle av dem kunde have været et steds avsides og saaledes have undgaet de engelskes opmerksomhed.

7. Søforsvarets virksomhed, fornemmelig udenfor Aalesund.

Det var ogsaa en af de pligter, som var kanonbaadene paalagt, at granske om noget av de smaa norske fartøier, som kunde vove sig langs kysten fra den ene stad til anden, havde saadanne varer ombord, som maatte ansees for contrabande. (I det foregaaende taler forfatteren om «Fastlandssystemet» og Englands handel). Det var derfor en virkelig plage for disse fartøier, at naar de kom i nærheden av en havn, hvor der kunde ligge nogle av disse kanonbaade, maatte man stanse seilasen, til enhver av disse havde faaet optegnet skipperens og skibets navn, hvorfra det kom, hvorhen det skulde, og hvad ladning det førte.

Det er i ovenstaaende sagt, at kanonbaadene var aldeles til ingen nytte for landet i denne krig, men dette grunder sig derpaa, at de ikke behøvedes eller kom til anvendelse paa den maade, som man havde tænkt. Naa et enkelt fiendligt skib kom i smult vand og stille, og det blev anfaldt av nogle kanonbaade, da var det nok muligt, at skibet kunde komme ilde ud av legen. Men paa havet duede de ikke. Det viste sig i 1811 med de kanonbaade som laa i Aalesund. De havde faaet nys om at et engelsk krigsskip var bautende udenfor kysten, og for at hilse paa det begav disse baade sig ud til Alnestangen, som er paa nordre side av Godølandet. Dette var om morgenen, eller formiddagen. Da kom der et høit, stort krigsskip med høi, sterk nordenvind. Kanonbaadene rykkede da ud om næset eller tangen, som det kaldes, men da blæste det saa at det blev umuligt for dem ataabne kanonportene, og de maatte da sætte paa med seil og aarer for at komme ud om Godølandet og indad Bredsund. Paa hele denne distance holdt

skibet paa at fyre med de kanoner det havde forud ganske uavbrudt, saa han jagde dem ligesom hunden jager smaaafæ. Men tillykke fik de dog ingen skade av alle disse kugler han udsendte, formodentlig fordi han holdt saa lavt at de tog øen, førend de kom til baadene. Disse tænkte at naar de kom til Elteren, den yderste kant av Sulølandet, og saa kom i ly, vilde de vende sig mod ham, men da han merkede, at det vilde blive noget stille, gjorde han kort proces, vendte om og takkede for den moro han havde havt ved denne jagt.

Jeg var just i condition hos en handelsmand i Borgundsund paa den tid. Jeg havde lagt mig til middag paa mit værelse, men vaagnede av søvnen ved disse mange skud. Ingen vidste hvad dette var, eller hvad det skulde betyde. Jeg sprang da ud paa en forhøining og saa da et stort skib ude i fjorden, indhyllet i røg, og da brændte allerede blusfyrene. Alle mand av kystværnet maatte da være parat til at rykke ud. Samlingsstedet var Stenvaagnæs. Mod aftenen kom kanonbaadene tilbage gjennem Vegsund, fordi de havde taget ind sønden Sulølandet. Samlingen af kystværnet var dog denne gang ikke saa stor som engang før den samme sommer, da blusfyrene blev antændt i andledning av at en engelsk barkasse var udsendt fra et skib for at ødelegge telegrafen paa Græsøen. Man antog at der dengang var mindst 700 mand samlet. Endskjønt der ikke nogen av disse gange var noget at gjøre, kan man og sikkert antage, at saa mange folk i forening med kanonbaadene vilde give et enkelt skib betænkning at angribe, om her var nogen offentlig eiendom, som det vilde tilrane sig. Privat eiendom lagde de engelske sig ikke synderlig efter, hvorpaa gaves exempel av et engelsk krigsskip, som tog en jagt udenfor Christiansund. Chefen paa skibet skrev derpaa til kjøbmand Moses i Christiansund saaledes: En jagt er forleden dag falden i mine hænder, men da jeg erfarer, at det er privat eiendom, agter jeg ikke at beholde den. I morgen ved et opgivet klokkeslæt kan den avhentes ved et navngivet sted udenfor Christiansund. — Det kunde derfor ikke være sagt, at alle engelske skibschefer var som denne, der var nok adskillige, som baade tog og beholdt privat eiendom.

8. Sivert Flaates reise fra Kragerø til Bergen i 1812.

For end mere at kaste lys over begivenhederne med hensyn til kri- gen paa denne tid, skal forfatteren av disse linjer give sig den frihed at anmerke de begivenheder, som han erfarede ved en reise til og fra Østlandet i 1812.

Fremreisen foregikk uten at vi merkede noget til noget fiendtligt skib. Paa tilbageturen indtog jeg magasinkorn, og det var just den slags ladninger, som de engelske krydsere higede efter, fordi det var offentlig eiendom.

Det var derfor i befragtnings-contrakten bestemt, at skipperen skul-

de melde sig hos chefen for sødivisionen i Christianssand for at erholde den convoy, som de andre have paa reisen. Et par dage før jeg var færdig fra Kragerø, hvor kornladningen var indtaget, kom der et rygte om formiddagen, at vore krigsfartøier skulde have skudt i grund et engelsk krigsskib, men om eftermiddagen kom den modsatte beretning. Jeg passerede just dette sted forbi fire dage efter bataljen var holdt, og saa nogle stumper stikke op av vandet av den isænkskudte fregat, Najaden kaldet. De som have været øienvidner fortæller omstændighederne saaledes: Fregatten var ude paa havet en krydstur og kom derved i nærheden af et engelsk krigsskib. Da han imidlertid ansaa dette for at være sig overlegen, vilde han ikke vove at give sig ikast med samme, men da fregatten skulde være en udmerket seiler, kunde skibet ikke indhente ham. Han holdt da op til Lyngør havn, hvorhen han holdt det umuligt, at det fiendtlige skib vilde vove at komme, fordi det er et rover og har lidet dybde. Fregatten havde lagt sig for anker inde i bugten, da skibet kom og lagde sig omrent i et rifleskuds avstand fra fregatten med bredsiden til for at give den det hele glatte lag. Fregatten derimod laa for anker og kunde kun benytte de faa kanonen, den havde forud. Han gjorde et par gange forsøg paa at udføre varp, saa at han ogsaa kunde faa vendt langsiden mod fienden. De baade, som skulde udføre det, blev imidlertid nedskudte, og efter et par glatte lag var riggen paa fregatten allerede gaaen, og ikke længe derefter blev ogsaa overdelen sønderskudt, saa underdelen sank. De av mandskabet, som ikke faldt i bataljen — hvilket dog ikke var syndelig stort — reddede de andre paa baad i land. Ved havnen var adskilige smaa bygninger, som fornemmelig beboedes af lodser og andre søfarende. Mange av vinduerne paa disse bygninger var gaaet med av den luftbevægelse, som kanontordenen foraarsagede, og mangfoldige huller i væggene viste sig efter kugleregnen. Folkene var rømt længere op i landet. Krigsskibet vendte snart tilhavs igjen.

Angaaende den videre reise skal jeg meddele en del ting. Jeg har allerede sagt, at det var en af betingelserne i befragningscontrakten at melde sig for chefen i Christiansand. Jeg sammen med mange flere, som havde samme ladning, indfandt os der paa en og samme tid, og vi fik hver vor skriftlige seddel til at forevise de officerer, som førte krigsfartøier langs kysten.

Da denne seddel, om chefen i Chritiansand leverede mig, endnu findes blandt mine papirer, skal jeg her anføre den.

Det befales herved alle her vestenfor stationerede søofficerer at give beskyttelse til Sivert Flaate, førende jagten «Fortuna» kaldet, ladet med korn og bestemt til Bergen.

Christianssand juli 1812.

Ole Lykjen

Contraadmiral, Ridder av Dannebrog
og chef for Norges flydende forsvar.

Manden var dansk og allerede noget tilaars.

Forbi Lindesnæs og Listerlandet var det en kanonbaad, som skulde give os beskyttelse. Men denne var saa tungvint, at vi ikke kunde føre mere end halv seilas. Men da der omsider ingen fare mere syntes at være at befrygte, begyndte vi at sætte seil til, men da han merkede dette, begyndte han at skyde, hvorpaa vi maatte bekjemme os til ikke at forlade ham. Vi kom dog endelig til Sirvaagen havn, østenfor Jæderlandet. Her var just det farligste sted at komme forbi, fordi der paa en strækning af 8 mil ikke gives havne eller noget indløb, og her udenfor viste engelske skibe sig næsten daglig.

I den ovennævnte havn, Sirvaag, havde der samlet sig en mængde fartøier, hvorav de fleste var ladet med magasinkorn. Til et slags forsvar havde man en kanon-skonnert. Vi blev liggende i denne havn i tre uger. En dag mod aftenen kom et engelsk krigsskib seilende forbi havnen, og endskjønt havnen havde saadan beliggenhed, at fartøier som laa der, ikke let kunde sees fra søen, saa syntes det dog som dette skib havde bemerket, at her laa mange fartøier. Næste morgen kl. 8 meldte telegrafen at tvende krigsskibe kommer seilende østenfra, og i det samme hørtes skud, formodentlig fra disse. Derpaa hørtes skud vesterfra i havet, og endelig kl. 10 saa vi baade to skibe, som kom østenfra, og tillige et, som kom ind fra havet, og de samlede sig alle tre uden- eller bortenfor havnen. Her syntes man det maatte være klart, at her vilde ske et angreb. Chefen for skonnerten befaledede derfor, at flaget, som var bestemt til at kalde kystværnet sammen, skulde heises. Vi paa fartøierne arbeidede paa at tage roret bort og bringe det avsides og hale fartøierne paa grund, da der paa den kant af landet er noget mere søspring af ebbe og flod. Imidlertid laa disse skibe ganske stille, og da vi saa de satte baade ud, troede vi sikkert, at det var saadanne, som de vilde bemande for at trænge op i havnen. Havnen var av den beskaffenhed, at saa store skibe ikke kunde komme til at anrette nogen skade, men det var deres barkasser, man ventede vilde gjøre angreb. Baadene var imidlertid blevne udsatte for at fare fra det ene skib til det andet. Ud paa eftermiddagen samlede sig en mængde kystværn, og synet av disse i forening med mandskaberne av 30 fartøier, hvilke alle viste sig paa en forhøining over havnen, antog man var den væsentligste aarsag til at avholde fienden fra at gjøre noget angreb. Skibene laa der til henimod aften, da en sagte vind fra land førte dem ud til havs, og da gik de side om side med hinanden, til de tabtes avsyne. Chefen for skonnerten havde givet hver af skipperne en seddel, hvorpaa var tilkjendegivet de signaler, han vilde vise, og som de skulde rette sig efter. Da aftenen kom, viste han signal at der skuldelettes anker. Veiret var da klarnet, og det syntes at være næsten stille. Vi samtalte om, at det var galmandsværk at lægge ud paa Jæderen i stille veir, og da dagen kom, reiste nogle af os skippere ombord til chefen og forestillede ham vor mening herom. Men han

forklarede, at som veiret nu klarnede op, vilde der blæse en passende vind fra land den hele nat. Han vilde reise, enten man vilde blive med eller ei, for imorgen kunde de engelske komme igjen dobbelt saa stærke. At vi maate være med, naar han reiste, derom kunde der intet spørgsmaal være, og det gik nok saa, som chefen havde sagt. En passende landvind havde vi den hele nat, og skonnerten ledsagede os med en lygte fra merset, da natten allerede var begyndt at blive mørk paa den kant av landet. I dagningen passerede vi Stavanger, og derefter var der ingen synderlig fare for fiendtlige skibe mere at befrygte, hvorfor ogsaa fortællingen om denne reise sluttes.

avskrift
E. F.

Laurits Th. Brusdal, ein utflyttar som kom att

Laurits Brusdal var fødd i Brusdal 1854 av foreldre Thomas Brusdal og Petrine, fødd Ulvestad.

Han var — heilt frå han var ein ungdom — svært interessert i skulegong og den utvikling som då var i bygdene og elles i samfunnet. I 1872—73 var det halde folkehøgskule på Skodje. Det var ein god skule, men det var liten plass til å ta imot dei elevar som melde seg til skulen. Og mange av dei som sökte kom ikkje med.

Hausten 1874 skulle same skulen setjast i gong på Hamar, og dit sökte Laurits Brusdal, og fekk plass frå hausten av. Det var då ikkje så lettvint å kome til Hamar som det no er. Og pengar var nærmast «mangelvare» i den tid. Men Laurits var ein viljesterk ungdom, han skulle til Hamar. I høveleg tid før skulen skulle ta til, starta Laurits Brusdal heimanfrå, og gjekk heile vegen til Hamar. Då Laurits kom til Hamar, fekk han vite at skulen kom ikkje i gong den hausten for skuld smittsam sjukdom (nervefeber) der. Det vart eit hardt slag for guten som gledde seg til å få gå der. Men det var inga råd enn å gå same vegen heim att. Etter denne turen kom han seg med i nokre kurs i handelsfag, som vart haldne i Ålesund. Deretter fekk han seg plass som butikkbetjent hjå P. D. Stafset, Ålesund, som den gong handla i Keiser Wilhelmsgt. i Ålesund. (Rett overfor Rådstua.) Han var yngste butikkmann, og av den grunn vart det Laurits sin jobb å feie butikk og lager etter stengetid. Det var då som no sers viktig at den som dreiv forretninga kunne stole på sine folk, at dei var pålitelege og ærlege. Og P. D. Stafset var og svært interessert i om alle var ærlege. Ein kveld Laurits Brusdal feia kontoret før han gjekk fann han ein 5 krone-seddel på golvet. Han tok vare på den til neste dag og leverte den til Stafset personleg. Stafset takka for det. Ei tid seinare fann han ein 10 krone-seddel. Men då skjøna han at dette var ei prøve, men leverte også den til Stafset og så sa Brusdal: «Neste gong går pengane med bosset!» Han fann ikkje fleire.

Frå venstre: Trygve Brusdal, Laurits Th. Brusdal, Lise Brusdal, Gudrun Brusdal.

I 1882 starta Laurits Th. Brusdal eiga forretning — assortert landhandel — med varer av nesten alle slag — på Kiperviktorget. Denne handelen vart til stor nytte, spesielt for folk i frå bygdene. Her kunne dei få kjøpe omtrent alt dei trengde av reiskap og verkty, bolt og spikar, jarnband m/naglar for tynner, sledeskongingar, hestesko og saum, tjære, parafin og salt. Laurits Brusdal hadde god greie på kva varer ein landmann mest trengde. Og så vart L. Th. Brusdal ein avtakar av ymse varer som ein bonde hadde for sal, t. d. heimelaga kvartel — eller ottingar —, stampar og linetrau, og dertil mellommann for sal av saueskrottar eller flesk, med andre ord, den eine tente den andre. Omsetninga auka då L. Th. Brusdal vart kjend for å vere påliteleg.

I 1892 flytta L. Th. Brusdal til eiga bygning i Buholmgt. 1, Ålesund, og fortsette der i same forretning med same hell.

I 1889 vart Laurits Brusdal gift med Lise Gundersdatter Skodjevåg, f. 1870. Dei hadde desse born: 1. Gudrun f. 1890 — døydde på Skodje 1974, ugift.

2. Trygve f. 1894. Han fekk høve å gå mykje skule, som vart til stor nytte.

År 1916 slutta Laurits Th. Brusdal som kjøpmann i Ålesund, og flytta i 1917 med heile huslyden til Skodje, der fru Lise Brusdal tok over halve farsgarden Skodjevåg. Der bygde dei i 1918 ny løabygning,

og i 1921 våningshuset, og mest all trematerial dreiv dei fram av eigen skog. Gardsbruket vart i 1925 sold til Johan Storsæter, men bustadhuset m/5 dek. jord var framleis i Brusdals eige. Det vart eit stort arbeid for Laurits Brusdal og huslyd å bygge heilt nye hus på så kort tid. Men interessa var stor, og dei greidde det godt.

I 1921 vart Trygve Brusdal lensmannsfullmektig hjå lensmannen i Skodje, men slutta der 1924 avdi han frå 1/1 1925 var utnemnd som lensmann i Romsdal. Men før Brusdal reiste var han ordførar i Skodje åra 1923—1924. Trygve Brusdal tok foreldra og systera med til Åndalsnes, der dei bygde seg hus. I 1933 døydde Laurits Th. Brusdal — i all si levetid ein akta og æra mann — ein heidersmann.

Frå 1926 budde heile familien på Åndalsnes. Men i februar 1942 flytta dei til Skodje att, for dei hadde huset frå før der. Det vart umuleg for huslyden Brusdal å halde ut lenger der i den krigstilstand det då var. Frå 10. august 1941 var Trygve Brusdal, saman med 6 andre lensmenn her i fylket «avskjediget» av departementet i «henhold til Reichskommisær-forordning av 4. okt. 1940 § 1, punkt 1. (Som upåliggelige i politisk henseende, etter nazistenes grunnsyn.) Alle desse 6 lensmenn hadde distrikter som var av strategisk verd.

Fru Lise Brusdal og huslyden flytta som før nemnt til Skodje att. Lise Brusdal var ei vakker og god kvinne, omtenksam og roleg, og sterkt kristeleg interessert. Lise Brusdal døydde i 1966, nær 96 år gammal, men klartenkt og snill til det siste.

Trygve Brusdal vart etter han kom til Skodje att, ordførar frå 1948 til 1961, og gjorde her eit verdfullt arbeid i kommunen. Det vart då bygt 3 nye skulehus og kommunehus for Skodje. I denne tid kom Skodje hagebrukskule i gong og det skal Brusdal ha æra for. Elles vart mange andre kommunale tiltak løyst i den tid. Då Trygve Brusdal slutta som ordførar, var kommunens lånegjeld visstnok berre kr. 26,- pr. innbyggjar.

E. F.

Ein av dei mange utvandrarar frå Skodje

År 1896 tok ein ung gut, Daniel Glomset, berre 17 år gammal, farvel med mor og far i Ivargarden på Glomset. Han hadde billett i lomma til Amerika.

Det var noko ekstra med denne guten, han hadde stor hug til å lese, og las alle bøkene han fekk låne. Då han vart komfirmert, søkte han om å få ein ambulerande amtskule, som det året vart halden på Hellesylt. Ved denne skulen vart hans medfødde interesser og anlegg oppvarma og utvikla, og han sette seg som mål å studere meir. Det vart ikkje høve for han her, og difor reiste han no til sin bror Lars som før var reist og no dreiv farm i Nord-Dakota.

Som slektsarv hadde han pågangsmot og sterk vilje, og med dette som ballast kom Daniel Glomset til Nord-Dakota og fekk, til å byrja

med, arbeid på broren sin farm. Han fekk då byrja å lære engelsk i arbeidet, men litt om senn lære å skrive engelsk og. Han kom seg inn på vidaregåande skular, og endeleg inn som student ved universitet som Chicago, Harward og Leith. Med stor innsats gjekk det framover, men det røynde på helsa, han fekk ein alvorleg sjukdom, måtte reise til California for å vinne over sjukdomen, og var under tilsyn av lege der. Men sjølv då held han fram med studia sine der. Etter han vart frisk studerte han mellom anna ved Harward Universitetet. Etter den tid vart han ein kjend og akta mann mellom medisinarar og det vart mange store og særskilt viktige oppgåver han fekk å løyse. Mellom anna fekk han i oppdrag å reorganisere det store Veteran Hospital i Deas Moines, Iowa, og vart sjeflege der. Dr. Glomset fekk oppmading frå fleire universitet i Europa om å kome og halde forelesningar. Han var i Praha og fleire stader.

Han var i Norge på gjennomreise i 1914, 1926 og 1950. Han hadde då kona med. Ho er norskfødd, er frå Surnadal og heiter Anna Theodora Asbjørg Glærum, faren var ingeniør frå Trondheim Tekniske Høgskule. Ho vart utdanna som kjemikar ved Chicago universitetet, og vart såleis til framifrå hjelp for vitenskapsmannen Daniel Glomset.

Daniel Glomset og kone har to søner som og har godt norsk blod i sine årar. Dei er begge universitetsutdanna og den yngste var ved Uppsala universitetet.

Det var til stor glede for den velakta ætt på Glomset når professor Daniel Johansen Glomset kom ruslante spaklynd inn på tunet i Ivar-garden på Glomset i september 1950.

Daniel Glomset var ein god ambassadør for Norge.

E. F.

Elias Einarsen Ekroll, heitte han, og var gardbrukar i si tid på Ekroll i Skodje.

Elias var fødd 1854 på Ekroll. I sin ungdom fekk han gå den første folkehøgskule som vart halden i Skodje. Dei som gjekk der fekk ein politisk og nasjonal kveik, og ikkje minst Elias Ekroll, for han var i sitt lynne svært disponert for slike åndsstraumar. Han hadde lett for å tale, og i replikkar var han uvanleg snartenkt og skarp. Han vart tidleg gardbrukar, og han var mykje interessert i jorddyrkning, så det vart mange mål steinfull jord han dyrka, det viser dei mange store steinrøyser som ligg etter han. Dertil mura han mange hundre meter med steingard. Han var også interessert i skogplanting. I det han var ein føregongsmann og fekk av Fylkesskogselskapet premie for sitt føredøme.

I kommunalt styre og stell kom han tidleg med. Han var klårtenkt og snartenkt og ikkje redd «skuggen sin». Han hadde stor omsut for

at vegar, ruter, post og telefon vart utbygd så snøgt råd var, for han såg det som livsvilkår for ein dalebuar, skulle ein kunne hevde seg. Og han nyttja alle hove å vise til dette.

I 1911 var det Bondelags-landsmøte i Stavanger, og der var svært stort frammøte frå heile landet. Sunnmøringerane leigde rutebåten «Geiranger» og dei fekk ein svært gild tur, og Elias Ekroll var med. I eit av møta hadde han eit innlegg som skapte mykje moro, og Elias Ekroll sitt namn kom seinare i mange av landets større aviser. Diverre har vi ikkje dette på trykk, men vi har det rett referert av han sjølv den 17. mai 1929, og eg skal gjeva det som det var sagt.

Det høvde så at Elias Ekroll, Nils Tomren og eg i midten av mai 1929 var i gravferd til ein slekting i Isfjorden. Og vi planla å verta med postbåten frå Åndalsnes til Vestnes på tilbaketur, den 17. mai — pinsdag — 1929 kl. 7 morgen. Vi fekk oss bil frå Dahle til Åndalsnes så vi kom litt før 7. Det var fint ver og musikkorps spelte i gatene i Åndalsnes. Vi tre sto ved landgangen og venta på avgong. Men andre reisande var ikkje å sjå. Så kom det ein svær herremann med kappe på ei hand og reiseveske i den andre og stemde mot oss. Og på god avstand helsar denne mannen: «God morgen, Ekroll, er du ute og reiser?» Ekroll svara: «Ja, eg er no det, eg synest kjenne deg, men sant å seie veit eg ikkje kven du er.» Framandmannen svara: «Dette er stortingsmann Fjærli.» Å — så — då var dei kjend! Om nokre minutt kom stortingsmann Olav Oksvik og stortingsmann Rasmus Langeland, men desse var godt kjend frå før av oss alle. Det vart lett å få praten i gong den dagen. Men det kom ikkje fleire reisande den dagen, og med same postbåten lagde frå kaia, ropa stortingsmann Oksvik til kaptein på brua og sa: «Herr kaptein, idag skulle det vel vera høveleg at vi var alle på 1. plass.» Kaptein gjorde honnør, nikka med eit smil, han var samd, og vi gjekk ned på 1. plass. Då vi kom ned så sa Oksvik: «Ja, Ekroll — dette er på vilkår at du fortel heilt korrekt frå Bonde-landsmøtet i Stavanger.» Ekroll var villig til det. Og så fortalte han om reisa nedover og om det vidgjetne møtet der han hadde det slåande innleget.

Det var mange utsendingar som klaga over dårlig samband i samferdsela, både frå aust, syd og nord. Elias Ekroll ville no nytte høvet å få sagt si røynsle. Han skreiv ein brevlapp og bad om ordet, og sende denne fram gjennom folkemassa. Det var som sild i tønne. Om ei stund fekk han ordet, fekk seg ein stol å stå på, for han var liten av vekst, og så sa han: «Eg høyrer det, at folk frå mange kantar av landet er misnøgde med transportordninga. Og det er mogleg at dei har rett, men eg skal fortelja korleis ein skal sende eit griseslagt frå Sunnmøre og til Oslo.» Han fortalte tydeleg når dei køyrdet den frå Ekroll i Engesetdal med hest til Tenfjord, derifrå med rutebåten til Ålesund til Tokles eksp. med hest derfrå til Devolds, eksp. for å bli sendt med hurtigruta til Trondheim, til eksp. vidare til jernbane-eksp. Så med

Dovrebana til Oslo østbanestasjon, derifrå til Bøndernes fellessalg og så derfrå til detaljhandlaren i Kjøtt og Flesk. Denne lange redegjerdsla slutta han med denne konklusjon: «Og var ikkje grisen utslitn så kanskje ein fekk så mykje for den at den betalte reisa.» Men då klappa den store møtelyden så, at ein kunne tru taket ville løfte seg. Og etter møtet var det ikkje tal på alle pressefolk frå alle kantar av landet som ville snakke med Elias Ekroll.

Slik fortalte Ekroll det på postbåten den 17. mai — pinsedag — 1929. Og ein kan tru at dei 3 stortingsmennene fryda seg. Det var berre så vidt at Elias Ekroll vart ferdig med referatet til postbåten kom til Vestnes, og alle takka for seg for triveleg lag og vi steig i land på kaia ca. kl. 8.

Frå Vestnes gjekk vi alle tre ilag til Tomren ca. 16 km. Vi fekk oss mat med Ane Tomren. Etter det la Ekroll og eg i veg over Brekka til Frostastøylen, derfrå gjennom Storlia til Fyllingsætrane og til Fylling. Fekk oss litt mat der, og gjekk så vidare til Engesetdal, for der var 17. mai fest og mykje folk. Vi kom dit kl. 17. Det vart ca. 4 mil Elias Ekroll og eg gjekk den dagen, og då var Ekroll mest 75 år. Men han var like kvikk på festen 17. mai 1929.

E. F.

Eit minne frå joli 1925

Før denne tid var her i Fylling mange husmenner, innflytta frå Gudbrandsdal — Lom — Stryn — Sunnelven — og Romsdal. Men ved hundrearsskiftet minka talet på husmenner. Det var mange som utvandra til Amerika, og andre fekk kjøpa husmannspladsen. Men i 1925 var det enno nokre att, som levde i trange kår og i små og skrale hus, som alt var gamle og skrale når dei vart kjøpt og uppsett på desse bygsellassane.

Men det var inkje berre husa på bygsellassane som var «skral», men husmannsfolket og vart gamle og utsliitt, og ingen av deira etterkomrar ville fortsette og fornye bygselkontrakta sjølv om dei hadde tinglyst rett til det. Det var berre på Kvennabakken, at dottera var heime og passa foreldra med dei budde på husmannspladsen. Det var eit offer som var verd Gullmedalje. Men sjølv om det på desse husmannsplassane var trøngt om hus, vanskeleg om mat, og dei var gamle og utsliitt og attåt sjuke, so klaga dei aldri. Dei hadde ei sterkt tru til Gud om, at Han ville gjeva dei det dei trengte, og det han gav var n o k. Og trass i sjukdom og armod, kunne dei syngje lovsongar til Guds ære og takk, for det dei hadde det so godt.

Jolaftan 1925 hadde det snøa ein leggsnø med turr lett snø so skogen var so vakkert kledd til jul med turr lett rein snø. Eg vilde — som åra før — gå til nokre av desse gamle husmenner med noko joilemat — noko som eg visste dei ville verta mykje glad for. Smågjenta

mi — Anne — som då var 6 år ville gjerne vera med, og det fekk ho. Vi hadde med ei korg med julemat, og ei lita spann med mjølk. Vi gjekk ca. kl. 13. Eg gjekk føre for at det då vart lettare for ei lita gjente å gå etter meg.

Vi skulle fyrst gå til Kvennabakken. Det meste av vegen dit var køyreveg, men inkje pløgt no, men siste bolken var berre gongsti. Der var ei lita gamal stove, den var då truleg 150 år gammal røykstove, med inngong og kjøken m/grue i eitt. I vestre enden av huset var det eit kammers m/loft. Dette var golvpladsen 4 vaksne menneske hadde no. Men før — når borna var små — var flokken større.

Vi gjekk inn — og der var — etter evne — pynta til jol — eit lite joletre stod på ei kasse og var pynta med heimelaga pynt og nokre joletre-ljos.

Karn og Daniel vart mykje glad for det vi kom denne dagen, og for det vi hadde med. Dei takka og signa oss mykje.

Der anda Guds fred når vi gjekk, og ynskte dei ei signa jol.

Frå Kvennabakken gjekk vi til Grøddisplassen. Der budde berre sonen til byggslefolket, for Ola og Anne Grodås var døde for mange år sidan. Ola, sonen — var inkje gift og var no snart 80 år. Der var lite førebuing til jol, men han hadde vaska golvet i stova, og bore inn nok ved til joledagane. Det var elles eit nyare hus han bodde i, men lite.

Ola vart mykje glad då vi kom inn. I stova stod nokre små skrin og 2 kister som han hadde rolsemåla, for det var han flink til. Dertil var han flink felespelar. Vi gav han då den mjølk vi hadde igjen, og dei jolekaker som var etla til han. Og bar fram mange gode ynskjer for han som vart i einsemd i jolehelgi.

Vi gjekk fort heim i den vakre jolestemning som var ute millom festkledd skog.

Vel komne heim, kom og rutebilen frå Alesund, det var Knut Græsdal som då kørde Engesetdalsruta. Før jol var det tregt om fisk, men jolaftan fekk Græsdal kjøpa noko storsei som han tok med til folk om trengte det. Eg fekk kjøpa nokre seiar og det høvde godt, då hadde vi til oss sjølve i huset, og so kunne eg få gå til Kvennabakken og Grøddis-Ola med jolefisk og.

Eg var snar å stelte fisken, og tok so med meg ein heil sei til Kvennabakken, og ein halv til Ola.

Eg gjekk fyrst inn til Karn og Daniel og gav dei seien. Å, so glad dei vart. Eg fekk mykje takk og signing denne gongen og. Ynskte dei alle god jol og gjekk. Det var temmeleg mørkt ute no, og so snødde og, det var vanskelegt å sjå kvar eg før hadde gåt, men var godt kjend på råsa, burt til Ola.

Han hadde tendt lampen — ein 10 linjers parafinlampe som hang nesten midt i stova, men lyste noko ut vindauge (Der var inkje gardiner) so eit lite ljosskjer ut, viste noko kvar eg gjekk fryste gongen og. Eg kom nesten burt til stova, so høyrde eg Ola spela og song — «Eg

er so glad kvar Jolekveld, for då vart Jesus født då lyste stjerna som ei sol, og englar song so sødt.» Eg stansa ute til Ola hadde songe heile songen. Då giekk eg inn og han vart undren. Og det eg kom med jolefisk det var so gildt. Og Ola var so glad. «Er det inkje tungt å vera so einsleg i Jola?» sa eg. Han svara: «Eg er inkje einsleg her eg!» Og det kunne eg vera samd med han i, og tenkte på verset: «Den Gud setter ene, Han selv er den des mene nært.»

Eg ynskte han på nytt god jol, og rusla heim. Det var høgtidsamt å gå heim den kvelden, mørkt, men heilt stilt, det sluttta å snø, det klårna av, og stjernor viste seg. Når eg kom på Hjellemyra stod fattigstjerna stor og ekstra blank rett over Reiterset, for å minne oss om, at dei fattige også høyre Herren til.

E. F.

Ein rydningsmann

Ar 1878 kom Ole Petter Rasmussen Nordbrekken frå Sunnelven, til Stor Engeset i Skodje for å få leige jord til å bygge og bu på. Og det lukkast. Den 1. februar, og Ole Petter kom seg igong på plassen «Rabel eigaraar av Stor Engeset, og Ole Petter kom seg igong på plassen «Rahaug.»

Ole Petter var fødd 1849 på ein fjellgard mellom Vollset og Flo i Stryn, og dit var inkje køyreveg — berre gongsti og rideveg. I lang tid låg denne gard i Nordfjord fogderi. Den vart øydegard. Det var nok inkje lett å livberge seg på ein slik avsides gard, der alt som skulle på garden eller av garden måtte berast eller klyvjest. Alle som budde der, vart tidleg opplært og trenaa til drage eller bera. Og Ole Petter vart og med på dette, og vart ein uvanleg stor og kraftig kar. Han vart gift med ei Karoline og dei fekk 3 born — Petrine — Anna — Regine. Men so døde Karoline, Ole Petter vart 2. gong gift med Marte — født Stavdal og dei kom alle til Engeset. Det kom då vel med at han var trenaa til alt arbeid. Han fekk opp ei lita stove og løe, og dertil dyrka han ny jord på plassen. Ellest var han på arbeid for andre når noko skulle lagast. Og folk ville gjerne få leige han.

Omkring 1896 vart det bygt eit smørmeieri inkje langt frå plassen, og der vart han med på tomte-arbeid og med oppdemming av vatn til drift av dette meieriet. Men det hende i turrsomrar at det vart for lite vatn — like eins i langvarig berrfrost — og då måtte separatoren og smørkinna dragast med handkraft. Og det var tungt. Det arbeidet måtte gå på omgong — 2 og 2 mann ilag. Men når turen kom til Ole Petter vilde han vera åleine. Og han greidde det. Om han var i skogen om vinteren og hogde seg brenneved, var det mest som hestelass han hadde med heim på dragarsleden sin. Og inkje sparste han seg om han bar inn høy heller. Ein dag like før våronna tok til, var dei lens for brødmjøl, (siktamjøl) og Ole Petter tok eit godt børretog med

og rusla seg ut på ettermiddagen til Skodje, gjekk inn til handelsmann L. P. Fylling, som han viste hadde godt mjøl i sjøbuda si. Handelsmannen var viljig med ein gong å vere med til sjøbuda for å levera mjølsekkene. (I dei dagar var det berre 100 kg sekker) Då dei kom utfor butikken sa handelsmannen: Kvar har du hesten? «Eg hev inkje hest,» svara Ole Petter. «Hev du dragevogn då?» «Nei, eg er tenkt å bera den,» svara Ole Petter.

«Å, det vert mykje for travelt,» sa handelsmannen.

«Eg kan no kvila nokre gonger,» sa Ole Petter.

No ser handelsmann L. P. Fylling på han Ole Petter og segjer:

«Du skal få denne mjølsekkene gratis med meg om du ber den heilt til Rabelhaug og kviler berre ein gong.» Ole Petter rekkjer handa til handelsmannen og takkar hjarteleg.

L. P. Fylling smilte — men twilte — om Ole Petter greidde dette. Ole Petter Nordbrekken la 100 kilos mjølsekkene i børebandalen inne i sjøbuda ved Skodje-sjøen og rusla rolegt og jamt 3,5 km til han kom langt opp i Fyllingriset. I ein bratt bakke der låg det i veggkanten ein stor stein, den var so høg at det var lett å reise seg att. Der kvilte Ole Petter godt ut. Derfrå gjekk han heilt til Rabelhaugen — 2 km — uten å kvile.

Mjølsekkene vart Ole Petter sin, for handelsmann L. P. Fylling var alltid ein hedersmann som held ord både då og seinare.

E. F.

Kvennalåt,

*Fortalt av Berte og Johan Skodjereite,
nedskrevet av lensmann Gustav Skodje, i 1925.*

I eldre tid hadde mest kvar gard si eiga kvenn, dei måtte ha det for å vera sjøvhjelpt med kornmaling. Når kornet var truska, so var alle so påpasseleg med å nytta kvennavatnet for å male mest mogleg til vinteren.

I Skøyebygda var det mange kvenner. I Nerskøyelva var nermast sjøen Prestekvenna, den stod ved sida av der saghuset til Lars Nedre skodje no stend. Lenger oppe stod Nerskøykvenna. Den vert endå brukt og mel godt. (1925)

Noko lenger oppe stod Reite-Bakkekvenna. Olmannkvenna og so Bø-Oliverkvenna — dei two siste stend og er i bruk enno. Millom vegen til Nedreskøye og nyvegen stod Sjurkvenna, Korsveikvenna (riva 1918—20), Nilskvenna og Olandreaskvenna. Den siste riva i 1880 åra. Ovai nyvegen stod Jetmundkvenna som hørde til på Ytre-Skodje. Og i Ådalen stod ei kvenn som visst nok hørde Berget til. Desse kvennane er no vekk og husi nedrevne. I Vaagselvi er enno two kvenner som er i bruk, nemleg Vaagkvenna og Abelvikkvenna. På Solnør

er der eit kvennhus med two kvennar. Dei vert ikkje brukt no, men kvennasteinene er der. Huset rive i 1927.

I hyytteelva stod Hanslikvenna (rive i krigsåra) og Langneskvenna som stend enno. Dessutan er ei kvenn i Grindvika som er i bruk, og ei i Straumen — tett ved nyvegen.

Til desse kvennane er det knytt mange sogor og morosame stubbar, og dei hev kvart sit kvennamål, som gjev uttrykk for korleis kvenna mel, eller for korleis den vart passa av den som åtte ho. Det er nok folket i den tid, som hev git kvennane kvar sine kvennamål. Nerskøykvenna sa: «Eg stend nest, eg mel best.» Reite og Bakkekvenna stod først ved Svarthølen i Solnørrelva. Han Reite-Jo kjøpte steinane først i 1800 talet og sette dei opp i Nerskøy-elva. Frå den tid kvenna stod ved Svarthølen er denne segna om henne:

Ein mann frå Furlia skulde eingong like før jul avstad og mala maltet sitt. Han stilte på, men han var inkje meir enn komen utfor døra, då stogga kvenna. Han gjekk fort innat og sette kvenna igong, men då han kom ut, stogga kvenna på nytt. Då hørde han det log inne i huset. Han tok til å prate med bøkkane, at no måtte dei lata han få fred å male ned av maltet sitt, so skulle deifå bruke kvennen når dei vilde for han. Mannen sette kvenna igong på nytt, men no fekk ho gå ifred til alt maltet var male.

Då kvenna vart oppsett i Nerskøyelva vart sløkje mykje flatare enn då ho stod i Svarthølen. Kvenna sa no: «Før var det for bratt, no er det for flatt.» So vart sløkje forandra og då sa ho: «Sand og vatn, sand og vatn.»

Kvennasteinane stend no i hestestallen i Olivergarden.

Kvennamålet til Olmannkvenna er: «Graut og skjør er godt, graut og skjør er godt.»

Bø-Oliverkvenna var koma frå Barlindhaugen. Ho vart kjøpt der av han Bø-Paal, og hadde vore i bruk der. Denne kvenna hadde mange kvennamål: «No kjem han Bø-Paal stullande rullande ned igjennom bakkane.» Og «Ser du han Styrkaa kjem hallande onda bakka. Han gamle-Oliver arbeidde eit lok i teina på kvenna og var i forbindelse med vass-stogga med eit tog. Når kvenna hadde mala seg ner på tom, spratt løket opp og kvenna stogga seg sjølv. Daa fekk ho kvennamålet: «Eg stend i midten — på sletten — stoggar meg sjølv.»

Kvennamåla var etter den fart — omdreining — kvenna hadde. Var det lite vatn — og det var det ofte — eller kvenna held på å «kleime» seg gjekk ho seint eller tungt — vart kvennamålet og seigt. Gjekk kvenna lett, vart kvennamålet kjapt.

Sjur-kvenna hadde kvennamålet: «Halvard Halvard spring etter sålda, Halvard Halvard spring etter sålda.»

Nilskvenna sa: «Ser dykk han Nils kjem ned i Harehaugane.» Mikkelkvenna eller Ol-andreaskvenna sa: «Et konn —two konn — tri-konn formykje, halvtridje er til pass.»

Jetmundkvenna (Knutkvenna) sa: «Ola dilt Ola dalt, Ola spekesild og salt, Ola oms Ola skroms Ola ha ha ha.»

Kvenna i Ådalen hørde vistnokk Berget til. Han Bergs-Paal hadde der ei vengmolstampe og. Oppe på fjellet viser restar av demning dei brugte. Om kvenna i Ådalen er denne segna:

«Ein mann frå Skøye — som sjølv ikkje hadde kvenn — fekk seinhaustes eit aar — male til seg sjølv på denne kvenna. Det vart langt utpå kvelden og stommende mørkt — før han vart ferdig. Mannen var myrkredd og, og batt døra godt att med ei vidje han hadde med. Dette viste guttfantane om og planlagde å skremme mannen. I mørkret fann dei vegen til Kvennhuset, og inne sat mannen og song med kvenna gjekk. Guttane skar varsamt vidja av so døra gleid opp av seg sjølv, men det kvein mykje i hengsla. Mannen vart so forskremt at han stogga kvenna med ein gong, og gjekk heim. Han torde ikkje seinare koma til Aadalen etter det var mørkt.

Rundt i bygdene i Skodje var det før mange kvenner i bruk, og det er mange interessante segner som knyter seg til desse. Men vi skal berre taka med ei kvenn i Fyllingselva, som hørde Andersgarden til. Der var det male mykje konn, for det var ei god kvenn. Men det hende, at Anders freistast å gjeva meir konn enn kvenna evna, og då vilde kvenna kleime seg. Kvenna sakna på farta noko om senn — og da kom «Kvennmålet:» sagte: «Sand Anders — — sand — Anders — —» Anders var snar og tok ein neve sand i ei skaal som han brugte til dette, og kasta i kvenna-auga. Med ein gong svara kvenna: «Eg letna — Eg letna — og kvikkare — eg letna.» Og kvenna var snart i vanleg fart.

E. F.

Ein uvanleg dyktig arbeidsmann

I årsmelding for Skodje Sogelag 1974, skreiv vi noko om Ingebrigts Storsæter, og litegrand om sonen Johan Storsæter. No vil vi taka med noko meir av det Johan sjølv fortalte, og noko av det grannar og arbeidskamerater fekk kjennskap til. Johan Storsæter var fødd i 1870, av foreldre Ingebrigts og Malene Storsæter. Heimegarden vart rekna som fjellgard, og var noko tungdreven. Borna vart av desse grunnar tidleg tekne med i gardsdrifta — sumar som vinter. Johan var stor av vekst og sterkt til å bera og drage om det trengtes.

Då Johan vart konfirmert, kom han seg i bygningslære — som vart hans hovudyrkje for seinare. Han hadde god innsikt, — var stor og kraftig, og hadde mykje arbeidslyst, og det var eit godt grunnlag for framtidia. Han vart ein mykje etterspurtt bygningsmann. I 1900 vart Johan Storsæter gift med Ingeborg Skramstad, og vart gardbrukarar på Storsætra.

Ingeborg og Johan Storsæter.

Husa som då var på garden, var små og gamle, det svarte seg ikkje å vøle dei. Der var ikkje husrom for 2 huslydar, so Johan vart nøyd å bygge nye hus. Fyrst ny løe, romsleg og pen, med pen hogd gråsteinsmur, og med skifertak på. Denne vart ferdig 1903. So vart det ny stove, romsleg og pen. Dette vart mest over evne. Sjølv om Johan gjorde mest alt arbeid med bygging sjølv — ved å arbeide både natt og dag, so kosta det mykje, og ikkje hadde han serlege inntekter heller. Han sa sjølv at han kom i gjeld og den vilde han verta ferdig med snarast raad.

Etter Aalesunds-branden arbeidde han mykje i Ålesund, men han kunne ha eit og anna huset andre stader og, mest på same tid. T.d. bygde han bedehuset på Skodje med leigde bygningsmenn.

Menn sommaren — når det var fint ver — sykla han frå Ålesund etter arbeidstid til Skodje, og arbeidde på bedehuset fleire timer, og so attende til Ålesund natta. Men trass i dette, syntes han sjølv det mona forlite. Johan hadde ein bror — Ole — han var reist til Amerika, og skreiv heimat, at der var godt om lønsomt arbeid. Johan kom til å tenkja på om han og burde reisa ein tur til Amerika, og skreiv eit brev til bror sin om dette. Før han fekk svar frå sin bror, tok han på seg å bygge ei stor sjøbud i Steinvågen, og den skulle vera ferdig til slutten av april 1907. Johan starta heilt åleine med dette bygget, for å få mest

mogleg utav det. Og so arbeidde han «lang dag.» So ei helg han var heime på Storsætra, var det kome brev frå broren i Amerika, og han vilde rå han til å kome. Utpå nyåret hadde Johan bestemt seg for å reise til Amerika til sin bror. Og ut på ettervinteren tinga han seg billett. Han rekna då med å reise siste del av april. Men arbeidet med sjøbuda drog ut, sjølv om han arbeidde mest heile døgret. Reisedagen frå Ålesund var fastsett, so det kunne ikkje endrast. Johan måtte ha ferdig sjøbua før han reiste, skulle han ha pengar til reisa. Men ikkje før enn kl. 9 kvelden før han skulle gå om bord i hurtigruta i Ålesund, vart Johan ferdig med sjøbua. Daa fekk han setja seg på sykkelen — med alt sit verktøy på, og so sykla han same kvelden — heilt på Storsætra. Og neste morgen — kl 7, reiste Johan til Tenfjord — på veg til Amerika. Han skulle reise same dag frå Aalesund. Dette viser korleis Johan Storsæter nøyta tida for seg sjølv, og like nøyten var han, når han arbeidde for andre.

Det vart mykje otte og stort ansvar for Ingeborg — kona til Johan Storsæter — som var att med borna og hadde tilsyn med garden. Men ho fekk god hjelp av gamlefolket. Ingeborg var ei dugande kone. Johan kom seg vel fram til broren Ole — han var busatt i Winnipeg. Ole hadde avtale med ein entreprenør, at når Johan kom, kunne han melde seg på entreprenørens kontor, for mogeleg arbeid.

Johan møtte opp, og fekk same dag ein jobb med å setja inn ei ny sver inngongsdør — duble dører med glas i. Men den slags arbeid var Johan vand til. Entreprenøren kom forbi av og til men sa ingenting. Då arbeidsdagen var slutt, var døra og innsett, og entreprenøren møtte og opp. Han prøvde døra om den gjekk godt og om alt var pent. Og det var det. So vende entreprenøren seg til Johan og sa: «You can come every day!»

Det var god attest for Johan Storsæter.

Språket — engelsken — låg mykje i vegen for Johan Storsæter, og det låg ikkje lett for han å lære det heller. Men hans praktiske dugleik og hans pålitelege framferd, var med og vann over det vanskelegaste.

Etter at han hadde komen inn i dei «daglege» forhold såg han at det var god forretning å kjøpe byggetomter, og so sjølv bygge husa for å selgia dei. Johan kjøpte seg ei tomt og neste morgen gjekk han til, kontoret for eit stort trelastfirma, for om mogleg å få lovnad på det turvande byggetilfang, — inn i ein lang stor gang — gjekk der og dreiv att og fram — og sveitta — Skulle han våge og gå inn, han som ikkje kunne nesten et einaste ord engelsk? På ei av dørene i den lange gangen stod «Sjif» Det er vel rettast å gå inn der, tenkte Johan.

Han tok seg saman — våga å banka på: og han høyrd «Com». Johan steig inn døra — stilte seg opp strak og stram, og helsa på militær vis med handa til hua å sa: «Dette er Johan Storsæter!» På dette kontoret var det mange folk — og alle snudde seg med undring

mot denne framande — som såg noko morsk ut, denne svære mannen som rakk mest under taket.

Johan Storsæter bar so fram sit ærend på norsk og sjefen vart interessert, og han tok seg sjølv av Johan og dei forstod vist so bra kvar andre, at der vart avtale. Johan skulle få på borg alt han trengte til eit hus på den tompta som var hans.

Ikkje noko vart skrevet, og ikkje forstod Johan så mykje av det som vart sagt. So uvissa plaga Johan mykje då han gjekk ifrå dette kontoret. Men han prøva å trøyste seg med, at han hadde forklart alt — best han kunne.

Når han gjekk frå arbeidet den kvelden, la han veggen forbi tomta der han tenkte å bygge. — Å sjå der — her var alt komen ein dunk spikar —? No var han sikker! (Det var vanleg der, at når eit firma tok på seg ein leveranse — so bringa dei snarast ut ein dunk spikar — som var eit synlegt prov på, at avtalen var i orden.)

Den nattasov Johan betre.

Neste dag kom eit lass med material, og Johan kunne starta med arbeidet på huset. Og det vart ikkje berre dag-arbeid, det vart nesten døgn-arbeid for Johan dreiv på alt han orka. Han fortalte, at han prøvde å sløyfe middag, då det var eit stykke å gå dit middag var å få kjøpe. I staden for middag kjøpte han billeg frukt og åt når han vart svolten. Men det måtte han snart slutte, for han merka tydeleg, at han vart veikare for kvar dag.

Det at Johan Storsæter kom seg igong med å bygge det fyrste huset på eigen tomt, vart eit gjennombrot for Johan. Han vart kjendt som fagmann, og fekk tillit i banken.

Johan Storsæter kom heimatt litt før jol 1909. Men våren 1911 reiste han til Amerika på nyt. Denne gongen gjekk det lettare for han. No var han litt inne i språket og kjend med ymse forhold, so no kom han betre i veg, men det var hardt arbeid.

Jolaften 1913 kom Johan Storsæter heim for godt. Forholda her hadde endra seg, og han fann å kunne stanse her no.

Garden på Storsætra vart sold i 1919. Han med huslyd flytte då til Skodje. I 1925 kjøpte han av Lise og Laurits Brusdal garden Skodjevågen, og bygde nytt bustadhus der.

Etter at Johan Storsæter kom heim for godt frå Amerika, dreiv han bygningsarbeid alt han hadde tid til. Det var mest alle som gjerne vilde få han.

Det var ikkje berre gardbrukar og bygningsmann Johan Storsæter var. Han hadde eit lite attåt-yrkje — han var klokkekemakar og sykkel-reparatør. Desse yrkja vart vel ikkje serleg lønsame for Johan. Det var vel altfor ofte berre «takk for hjelpa.» Men det var utruleg mange lommeur han reparerte, ja til og med små dameur stelte han på, sjølv om fingrane hans var både store og stive. Det var interessant å sjå inn på

denne urmakarverkstaden. Der hang alltid mange klokker — frå store stoveur til små dameur.

Syklar reparerte han og, og omsette mange både nye og brukte syklar.

Etter at føtene på Johan byrja å svigte, sluttet han å reise ut på bygningsarbeid. Då held han seg mest på snikkarverkstaden i kjelleren sin. Og der arbeidde han mange — mange høvlebenkar, og mange veggurkasser og golv-ur kasser. Virkeleg pent arbeid. På denne verkstaden fann ein Johan til det siste.

Altid var det nokon som gjerne ville ha eit kvart tillaga. Og i Johan Storsæter sin munn var ikkje nei.

Johan si største glede var å gjere andre glad.

Ingeborg og Johan Storsæter hadde desse born:

Amalie, g.m. Mattias Braute, gardbrk.

Ovidia g. Nilsen,

Inga, g.m. postmester M. Moe.

Gudrun, g. lensmann G. Skodje.

Brigt, g. m. Lina Fauske.

Om desse borna kan ein bruke ordtaket: «Eplet fell inkje langt frå stammen.»

Johan Storsæter døde 1965 og Ingeborg 1972.

E.F.

Brev frå ein utvandrar

Innsendt av O. Stenset.

«Bø-Knut» og «Bø-Kanutte» i Skodjebøen hadde fem born. Som vanleg vart det den eldste, Peter Olaus, som overtok heimegarden. Broren, Bernt Elias, som var født i 1812, blei i 1842 gift med Petrine Pedersd. Stige frå Engesedalen. Og dei to fekk seg ein plass i Mauren. Sju born fekk dei, men tre av dei døydde som små. Men ein vinterdag i 1869 kom det hardaste slaget. Bernt, og sonen Peter, — som då var 21 år — omkom då færingen deira forliste ute i Taftasundet.

Petrine sat då att med tre døtre, Oline, Iverine og Karen. Og alle desse, også Petrine, reiste seinare til Amerika. Karen vart gift med Johan Stokkeholm i frå Ellingsøy. Iverine vart også gift med ein sunnmøring i Amerika.

Oline vart i 1866 gift med Klement Klemetsen i frå Nordfjord. Og dei, saman med Petrine, brukte plassen i fleire år. — Men utkommet var nok skralt. Det nye landet langt der vest hadde for mange blitt den store draumen, slik også for Klement. Og i 1873 tok han den store avgjerdsla og drog over havet.

Etter at han kom dit, skreiv han fleire brev attende til gamlelandet. Desse breva har vorte bevart, og me skal her gje att nokre utdrag

av desse breva. Mykje er utelate, og sumt er retta ein del. Men mange åpenberre feil i skrivemåten er med vitande tekne med.

1. brev.

Den 2. desember 1873.

Til Ole Antoniusen Stenset.

Kjære venn og om jeg må få sige Fader som du har været for mig. Jeg reiste fra Trondhjem den 4. september, og før middag den 5. passerede vi forbi Valderhaug i regn og kuling. Men siden var det got vær den hele vei, og jeg har været ved helse og frisk den hele tid. Jeg bor hos Petter Stokkeholm, og arbeider tønder på en fabrikk. — Jig må bede dig at du helser min Kone og mine Børn. Jig tenker på dem og forglemmer dem aldri. Du må hjelpe min Kone så hun får de 70 spesiedaler for plassen, så skal jig sende resten i Amerikanske penger i brev. Jig vil hun skal reise i April eller først i mai våren 1875. At så plassen kan ikke nytte for henne da. — Jig vet at min Kone og mine Børn lider nød på mange måter. Så vi må få dem over til mig. Her ved jeg at fø oss godt enten ved at tage arbeid eller at tage jordvei.

Hels alle fra mig, og sig til min Kone at sjøsygen ikke er så ille. Og Børn bliver sjeldent sjøsyg. Så at reise er ingen vanskelighed.

Lev vel i Gud.

Klement Klementsen Ophjem
Sanset, Mine Sota, Amerika

2. brev.

Den 30. April 1877.

Til Ola Antoniusen Stenset

Da jeg lenge har ventet på brev fra dig, må jig sende noen ord og fortelle at vi alle er ved helse til denne tid. — Og jig må fortelle at gresshoppen plager oss meget i år, ja så meget at jig og de fleste med mig sår intet undtatt lit Havre. Men vi haver ingen mangel på noget, og vi har også et års føde igjen av fjorsveten, og til den tid kan det blive en forandring på mange måder som Herren selv styrer for.

Peter Stokkeholm samt jig og fire andre reiste 4. april og kjørte med hester 30 norske mil Nord og til Vest og så om land. Og der var land at finde på Homsted som koster 14 dollar for 320 norske mål. Der er nylig begynt at setle, men i år kom der mange. Men jeg må sige at jeg likte mig ikke så godt for der var lite slått og det er viktig at have det. Der var megen skog, Hassel, Ek, Fure, Tornask, Sprus, Basbord, Bogart, Nepeltre, Bjørk og Ask og alslags tre som opnevnes kan. Jig kommer ikke til at reise den vei i år, og hvad det bliver til neste år vet jig nu ikke at sige.

Veten er her nu i en hai pris, 6 dollar pr. tønde. Smør 11 skilling pr. pund. Slaktede kreaturer er i god pris. Og et par kjøreokser koster nu 100 til 110 dollar. — Vi har nu fire kuer og dem har kalvet alle.

Så vi har i alt ti kreaturer nu og åtte saude. Slå kan man gjøre så meget en vil, og højet er så høgt at det rekker over låret alle steder.

Hels alle på Stenset og Johan på Stafset i fra oss. Og dem på Skoie. Og skriv om sildefisket og torskefisket og alle nyheder. Giv mig et svar tilbage.

Lev vel i Gud det ønskes dig av

*Klement Klemetsen Ophjem
Vabena, Mine Sota,,
North Amerika..*

3. brev.

Den 28. april 1878.

Til Ola Antoniusen Stenset.

Din Kjærkomne skrivelse av den 1. desember modtog jeg den 3. januar. Jig ser at dere lever vel og det gleder os meget at høre i fra våre venner og bekjente i vårt Fedreland.

Nu vil jig fortelle at jig har solgt det land som jig havde her, og fik 75 dollar for det. Og nu har jig vært 12 mil Nordvest herfra og tatt mig ut nyt land. Jig reiste den 10. april og kom igjen den 26. Jig tok landet på Homsted, og det koster 14 dollar, og når vi har bodd der i 5 år så eier vi det. Det er 340 Norske mål i en firkant og flatt fint land. — Jig skal fortelle dig grunden til at jig flytter dit Nordvest. Her i Vabena er landet opptatt så vi blir ikke flere Norske, så jig kunne ikke få skule til mine Børn. Og det kan jig ikke forsøre. Det er ikke nok at jig sørger for mat og kleder i dette liv. Men jig må også sørge for det evige liv så mine Børn får sin Børnelærdom. Men der som vi nu skal flytte bor der bare Norske i flere mil, så der får mine Børn skule. Så om 2 eller 3 uger reiser jig dit med alt gods og kreaturer og familie. Jig vil tro at jig kommer ikke ind i bedre Norsk nabolog. — Og der er tusinde og atter tusinde mål med land som ikke er taget Nord og Vest for mig. Og det er fint land så slett som et stuegulv.

Hels dem på Reme i fra oss. Vi haver lyst at få brev fra dem. Ved ikke enten dem lever eller er døde. Og hels dem på Skoie. Og hels Johan Stafset og MinstOla-Knut på Enset i fra mig.

*Klement Klemetsen Ophjem,
Vabena, MineSota,
North Amerika.*

4. brev.

Den 11. august 1878.

Herr Ola Antoniusen Stenset.

Da jig så lenge har ventet på brev fra dere og intet hørt, vil jig atter sende nogle ord.

Vi er friske og ved sundhed og lever vel. Vi reiste i fra Vabena den

23. mai og kom hit til vårt bestemmelsessted den 7. juni. Og jig har nu fåt bygt oss en stuevei og brekt opp 32 Norske mål til aker, og så har jig slått halvdelen av det høi som vi trenger til vinterfor.

Jig har hørt at Karl Hansen Stenset vil reise til Amerika. Og jig vil da sige ham at han ikke reiser til Vabena, for der finder han ikke Homstedland. Alt det gode som fortelles om Vabena nu er bare skryt. Her kan han tage dobbelt så meget land for 14 dollar, og meget bedre land er det. — Vi har storskogen på den ene kant til oss, og Prerien på den anden kant, og den viser ingen ende. Så vi har et vakkert land og min kone og mine Børn liker sig godt. Her er mange Norske nu, ja så mange at jig vet ikke talet. Jig har taget på Homsted det land som vi nu har, og her vil vi blive og ikke flytte mer. Her tror jig vi vil få det gott og blive en stor forskjel i alle henseender.

Oline hilser flittig til Petrine Olsd. og hun venter brev fra hende.

Lev vel i Gud det ønskes dig av

Klement Klemetsen Ophjem

Tvvin Velly P. O.

Polk. C. O. Minnesota

North Amerika

Send vedliggende brev til Iverine Mauren jig vet ikke hvor hun er.

Siste brevet heim.

Den 31. januar 1882.

Her Ola Antoniusen Stenset.

Dit brev av den 12. desember har jig modtaget, og jig ser at dere alle lever vel. Og det er en stor glede og fornøielse for oss at høre. Og det samme gode kan jig fortelle dere igjen at vi nu er friske og lever vel i alle henseende. Og som vi takker Herren for. I høst var det meget dårlig med helsen med oss, men Gud skje takk er vi nu alle friske og alt er overstått.

Så må jig fortelle dig at en av min Broders sønner har veret her i Amerika i 5 år, men jig har ikke fundet ham før nu i Julen da kom han til oss og var i 2 uger. Han er fyrbøder på et lokomotiv ved jernbanen og tjener 80 dollar om måneden. Han havde over 500 mil at reise.

Jig skrev til en agent i Sante Paul at han skulde sende dere en bog og et kart over landet her, og over Red Riverdalens som ikke er en dal men et stort flatt land. Jig ved ikke om du haver fåt bogen. Men nu har jig skrevet til agenten at han skulde sende 5 bøger til Norge. En til Johan Stafset, en til Hjon Slyngstad, en bog til Peter Knudsen Skoie, en bog til Karl Brusdal, og en til Knud Gamlemshagen.

Vår Moder siger at jig må helse alle på Stenset og på Stige. Hun lengter meget tilbake til Norge. Og hels Ole og Petrine med familie i fra oss, og alle bekjendte.

I år kommer jig til og så ud 18 tønder med Vete, 14 tønder med Havre og noget Bygg. Jig har 54 akres at så til våren hvis Herren vil give helse og livedage til det.

Vi delte Kontry i høst i 2 dele, så nu heter det Normann Kontry her hos oss. — Venlige hilsener fra oss alle, ja må Herren vere med oss både der og her.

Adressen nu er

Klement Klemetsen Ophjem
Tyvin Velly, Norman Co.
Minnesota, North Amerika.

Ein tusensårsfest på Skodje

År 1872 vart det skipa til ein tusindårsfest på Skodje, til minne om slaget i Hafrsfjord, og Noreg vart deretter samla til eit kongerike. Festen vart halden i Sjur-garden, for der var det mest centralt, og elles bra rømslege hus etter den tid. Stortingsmann — seinare statsråd — L. Daae var hovudtalar, og elles var det andre og som heldt tale.

Etter den tids skikk var det og høve å få seg ein kopp pons inni mellom talane. Og det var Lars Petter som hadde i oppdrag å stelle med ponsegryta. Men det var ikje so enkelt, for det kom snart ein og snart ein annan og vilde «smake» på forskudd, og det mislikte han Lars-Petter. Men ein og annan lurte seg til ein smak tidleg, mellom andre — han Store Knut. Og det merkast og på at han var so «frimodig».

Stortingsmann L. Daae, som var venstremann, heldt ein mykje kveikjande tale om dei aktuelle politiske straumdrag i den tid. Sokneprest Kovel var og med på festen. Han var høgremann — slik som mange andre prestar då var, og han vart «uroa» av talen til L. Daae, reiste seg frå benken han sat på, byrja gå att og fram på golvet og såg ned. Dette såg Store-Knut — og so reiste han seg frå benken og byrja gå jamsides med Kovel, og for kvar «salve» L. Daae serverte med desse to karane gjekk på golvet, nippa Store-Knut i armen til Kovel for å gjere han merksam på «satsen» og so sa han: «Høyr, høyr. Det var ein slik prest vi skulle ha.» Dette hende fleire gonger. Til slutt so fann Kovel det rettast å setje seg ned att.

Då festen skulle avsluttast, var det fleire som sa seg glad for å få vere med. Men Store-Knut var ikkje samd. Han sa: «Det skal ikkje hende meir, at dykk faar meg med på fleire tusindårsfestar, når eg ikkje kan få ordet ein einaste gong.» Det var ein som spurde han om kva han ville tala om. Og då svara han: «Eg ville tala om Håkon den Gode».

Men før Store-Knut kom seg heimatt til Håhjem, var alt gløymt.
(Etter kladd av G. Skodje. 1930)

E. F.

Den gamle — og den nye farveg kryssar her.

Straumsbrua

Vi som i dag fartar over Straumsbrua anten i buss eller med personbil, tenkjer vel ikkje so mykje over den store arbeidsinnsatsen, og den handverkskunsten som ligg bak dette bruarbeidet.

Vi skal her ikkje kome inn på den planlegging og alle dei vedtak som blei gjort før bruarbeidet tok til. Men dei første planane låg føre alt i 1890-åra. Og alt den gongen var dei komne so langt med stålkonstruksjonar, at ein av dei første planane gjekk ut på eit fagverk i stål med bruer over straumane. Men desse planane blei seinare forkasta til fordel for den gamle, velkjende byggemåten med kvelvingsbruar. — Denne byggemåten var kjend i alders tid. Men sjeldan med so store dimensjonar som her kom på tale. — So då vedtak blei gjort i 1909 om at bruha skulle byggjast, var planane slik som bruha står i dag.

Det var overingeniør Hovdenakk ved vegkontoret i Molde, som prosjekterte og konstruerte det heile. Og han stod og som øverste sjef under heile byggeperioden, og leia det heile på ein utmerkt måte.

Den største eininga i prosjektet var bruha over storstraumen, frå fastlandet til Storholmen. Denne bruha har eit hovudspenn på 57 meters lengde. Og 2 endespenn på 9 meter kvart. Til saman 75 meter. Høgda over vanleg flo sjø er ca. 18 meter. Den vart då den største i Skandinavia av sitt slag.

Bruha over Heggestraumen vart av same type, — men mindre — og har berre eit spenn på ca. 40 meter. Denne går då frå Storholmen og direkte til nordre tunnelåpning på Kasholmen.

Mellom bruene vart det so ei høgfylling over Storholmen på ca. 160 meters lengde. — Gjennom Kasholmen går so tunnelen i ei lengd av ca. 100 meter. — Frå synste tunnelåpning ei lita betongbru over Grøstraumen til Uksnøya.

Av dei som var med på bruarbeidet, er det ikkje so mange som no er att. Men Peder Nilsen Strømmen som no er 74 år, var ein av dei som var med. Han har eit godt minne og kan fortelje mange detaljar frå byggetida.

I 1910 byrja arbeidet med tre mann. Det var Hans Lande frå Ørskog som var bas. Og med seg hadde han broren Peder Lande, og Rasmus Tennfjord. Dei skaut ut, og planerte for dei fire brukara.

Ca. eitt år seinare kom det so til nye tre mann. Det var smed Daniel Lande, Lars Lande, og ein dykker Brune i frå Volda. — Etter kvart vokste no arbeidsstokken, slik at det ein lang periode var ca. 30 mann i arbeid på anlegget.

Steinen til hovudkvelvane og endekara er handhoggen lys gråstein, og blei hogd i Hofsetura på Vatne, og ble førd i prammer frå Vatnefjorden til Straumen. — Høgfyllinga mellom bruene vart og mura av

Parti ved Store Stremmens bru, Skodje. Sandmore.

hogd lys gråstein. Denne steinen blei delvis hogd i eit steinbrot like nord for storbrua, og to mindre steinbrot i Grindvik. Frå Grindvik blei steinen førd til Straumen i prammer.

Basar for murarlaga var Rasmus Tennfjord og Ole Urke. — Av steinhoggjarane må nemnast Ingvald Thorsen Ekrol, og Karl Knutsen Gressdal, både frå Engesetdalen.

Matias Braute frå Ørskog var bas for forskalingssnikkarane. Den vidfemnande forskaling og avstøtting var eit vanskeleg arbeid i den strie straumen, og sette store krav til oppfinsamheit og dugleik.

Bindingsmuren over brukvelvane, og endebogane er mura av brun klinkerstein. Dei blei mura av eit arbeidslag frå Molde, med Erik Husby som bas.

Samstundes med bruarbeidet pågjekk også arbeidet med tunnelen. Ein svensk med namnet Holmberg var bas for det laget som byrja frå nordsida. Ein annan svensk som heitte Lundgren leia laget som byrja på sørsida. — Det var handboring med feisel og minebor. So nokre gongar klang feiselen mot mineboren her.

Det vakre smijarnsrekkerket over begge bruene blei laga og montert av smed Bernt Riise frå Hjørundfjorden, og sønene hans, medan

Ole Urke og hans menn bora hola for senderfesta, etter oppmerking av smed Riise.

So i 1922 stod byggverket ferdig med ei total lengd på ca. 550 meter, og den 6. september same året fann den offentlege overleiring stad. Til stades var m.a. fylkesmann Vik, og sjølvskriven heidersgjest var overingeniør Hovdenakk. — Frå Skodje kommune møtte m.a. ordførar Andreas Langnes og formannskapet, og konstituert lensmann Trygve Brusdal.

Men alt vinteren før den tid kan nemnast som ein kuriositet — var dei tre første som køyrdे over bruene, Martin Berg, Karl Berg, og Peder Strømmen. Det var rett nok med hest og slede, og det var den gongen endå ikkje kome verken rekksverk eller fast dekke over bruene.

Eit etter den tid stort arbeid var ferdig. Og alt hadde gått bra. Sjølv om ingen spesielle tryggjingstiltak var sett i verk i dei særer vanskelege og farlege arbeidstilhøva som den strie straumen skapte, hadde ein ingen alvorlege skader på folk. Sjølv om somme datt ned og fekk seg eit ufriviljut bad.

Det heile er eit mesterverk. — Som ingeniørkunst er det kan hende somme gonger vorte overdrive, for me skal hugse at systemet er oldgamalt. So ein hadde erfaring og rike tradisjonar og bygge på. Men sjølv sagt vart dimensjonane her uvanlege.

Men arkitektonisk er det eit kunsthandverk. Særleg når ein i båt ser det frå sjøen, er det eit mektig og storfelt syn, som sjølv den som ikkje forstår seg på kunst må verte grepene av.

Og kanskje aller mest står det der og vitnar om handverk av høg klasse, om menn i slit, menn som ikkje var redde for tunge tak, og som og kunne sitt handverk på ein måte som krev vår undring og respekt.

O. St.

Norges officielle Statistik

*Avskrift av: Sundhedstilstanden — Medisinalforholdene 1859—69.
Til indbyggerne i Ørskogs og Skodje Prestegjeld fra Sunhedscommisjonerenes Ordfører. (1865) —*

Ingen vil nægte, at Bygderne på denne Kant af Landet i den senere Tid ved gode aaringer på Land og Sjø og ved gode Priser paa Bondens Produkter har fåt stort Mon, at gode Kaar, endog Velstand nu er ligesaa almindelig som trange Kaar var det i forgangen Tid, selv de par sidste mindre heldige Aar for Landmanden synes ikke at have gjort nogen betydelig Forandring i hans Stilling. Med de forbedrede Vilkår har oplysninger i mange Retninger tiltaget, hos mange vil man iakttagte et bedre stell og bedre Levemåte, men meget staar dog tilbake af hvad der kan og bør gjøres. Forandringer, som vilde i høy Grad

forøge Livets hygge, forbedre Sundhetstilstanden og skaffe et bedre Ord hos andre, end man nu har, for Orden og Pyntelighed. Ja, jeg sigter især til Renlighed, den koster lidet, men udretter store Ting. Af megen Urenlighed følger Sygdom. Jeg vil kun bringe i Erindring, hvad I selv antage, at paa de overfyldte og urenlige Fiskevær opstaar den smitsomme Sot, som siden farer saa strengt frem i vaare Bygder, men det er min Overbevisning, og det er Overbevisningen hos alle, som have nøiere iagttaget denne sygdoms Gang, at det er Stellet hjemme paa Gaardene, som giver den smittende evne saa rig anledning til at ytre sig. Hvor mange Gjenvordigheter den udsætter Familierne for, idet den lægger somme i Graven, efterlader en aldrig forvindende Helbredssvekkelse hos mange, spilder Arbeidet og paafoerer Pengetab, vil nu staa klart for de fleste, da vaare bygder have i en usedvanlig Grad været hjemsigte af Sygdommen i dette Aar. I Velledalen er der fremdeles ingen Mangel på Sottesyge, maaske Smitten derfra atter vil føres ud til Fiskeværene, for fra dem igjen at gjøre en ny Rundtur over Land og Strand.

Den første Betingelse for fremgang er, at vi erkjende, at vi staar tilbage, lad det derfor blive indrømmet at man ikke uden Rett paa-staar, at Sandsen for Renlighed, Orden og Hygge ikke er udviklet her i forhold til Hjelpe midlerne. Fra denne Indrømmelse kan man let gjør det næste Skridt at tage fat på Forandringerne, og vi lade os ikke standse af den betragtning, at hvad vaare fædre følte sig tjent med, kunne og vi være tjent med. Det er ikke engang sandt, at vaare fædre følte sig tjent med sin stilling, men de var for fattige til at kunde fatte nogen lyst til et pyntelig levesæt, og det er deres Undskyldning. Den nuværende Slægt har ikke længer den Undskyldning, vel må den arbeide for sit Udkomme, men baade er der en ganske anden Godtgjørelse at få for arbeidet, og er der nu saa meget rigere Anledning til at erholde Oplysning og Belærelse end der Fordum var. Det er min Hensigt at foreslaa for Sundhedskommissionerne at fatte Bestemte Forskrifter angaaende Sundhedspleien, som ved at erhverve kongelig Approbation erholde bindende Kraft. Men, da det lidet nytter at give Love, naar deres Aand ikke gaar ind i Overbevisningen, vil jeg foreløbig gjøre Eder opmerksom paa enkelte af de mangler som efter min Iagttagelse først og fremst tilstrenges at bøtes, og jeg opfordrer til at gjøre mine ord til Gjenstand for Betragtning og Samtale, eller endnu bedre — begynd straks med at rette paa Manglene, tag fremfor alt mine raad i den bedste Mening.

Naar man kommer til Eders Gaarde, møder Øjet overalt Gjødsel dynger. Vel er Gjødsel en Herlighed for Landmanden, men deraf følger ikke som Nødvendighed, at den skal omgive Huset, ligge ret op til Husvæggen, ja lige ved Trappen findes der næsten altid en Dunge og stundom two.

Iblant de civiliserede Mennesker er det overalt antaget, at Velan-

stendighed byder at gaa avsides med sine naturlige Fornødenheder, og i Overensstemmelse hermed lærer Videnskab og Erfaring, at luften inde i Huset, som staar i stadig vexelforhold til den ydre luft, bliver usund, naar denne er opfyldt med dunsterne af gjærende Gjødseldynger. Naar jeg taler med Bønder om denne Uskik, møder man mig i Regelen med den Paastand at megen Gjødsel vilde gaa tilspilde, især den flydende, naar det ikke var saa Bekvemt indrettet, at man blot behøvede at gaa ud for Døren med Naturens Krav. — Noget tab af Gjødsel vilde dog umulig kunne opstaa, naar der lige ved Vaaningshuset var et Vandhus, hvor da alt kunde samles paa et Sted i en vel indrettet Binge, som ikke vilde paa langt nær fylde Luften med sine Dunster i den Grad, som de aabne Dunger, men selv Vandhusets umiddelbare Naboskab med Vaaningshuset holder jeg for man bør søge at undgaa saavel af Hensyn til Sundheden som til det gode Udseende. I forbindelse med Fjøs eller Stald synes jeg dets rette plads maa være paa Landet, hvor man ikke, som i Byene, lider mangel på Rum. — Og om det ogsaa skulde være umuligt at undgaa noget Gjødselpilde, da maa dog ikke Tanken paa den umiddelbare fordel være den eneste, som bestemmer Menneskets handlemaate. Det mulige Gjødseltab lod sig sikkert nok ogsaa fuldt erstatte ved at feie tunet, hvor nu en Mengde avfald af Husdyrene bliver liggende hvoraf Tunet bliver skiddent og stygt i vaadt veir og hvorfra meget smuds føres ind i huset med Skotøjet.

Midt i tunet ser man ofte en Brønd i altfor stor nærhed af Gjødseldyngerne. Naar der i nærheden er en Elv eller Grov, bruges vel ikke Brøndens Vand til Drikke og Mad i almindelighed, men vel naar Is i Elven eller Snekog og Uveir gjør det vanskeligt at faa Vand fra det sædvanlige Sted. Vand der tages i Gjødseldyngers nærhed, er altid blandet med stoffe, som hidrøre fra dem, saadant Vand, lærer erfaren gen, er meget skadeligt for Sundheden, og det er en af de første Betingelser for Menneskets Velvære at have stadigt Adgang til godt Vand. Læg altså ingen Gjødseldyne i nærheden af det sted hvorfra du tager dit Vand, hvad enten det er Brønd eller Kilde, og ikke maa den ene Nabo gjøre Vandet urent for den anden.

Bonden har ikke mange værelser til sin Raadighed, og han har mange forskjellige Ting at sysle med, det er da ikke meget at undres paa, at der ofte ser noget uryddigt ud hos ham. Men jo mindre Rum Husmoderen har at raade over, des nødvendigere er det at holde uvedkommende Ting ude af Stuen. Jeg ser saaledes ofte Slagtning foregaa inde, det kan ikke regnes til god Skik og Orden.

Det hjælper meget paa et godt Udseende og endnu mere letter det Arbeidet, naar enhver ting sættes paa sin bestemte plads, saasnart den er brugt. Især er det vel, naar maaltidets Levninger skaffes ud strax og de renvaskede Kjørler komme på sin Plads i Faderækken.

At Gulvet bliver meget smudsigt, er ikke til at nævne, men det maa

des hyppigere feies og vaskes. Feiningen udføres meget almindelig ved at sope det løse Smuds sammen i en Krog ved Ildstedet eller under en seng, men derved bliver man ikke Smudset kvit. Det maa ud med en gang. At Gulvet ikke alle steder vaskes hver Uge, men blot enkelte gange om Aaret, lader sig ikke forsvare. Kvinderne haver meget at gjøre, ja altfor meget, det indrømmer jeg villig, men jeg er dog vis paa at til den af Gulvvaskingen kommende forøgelse i Arbeidet vil Husmoderen nok faa tid og Kraeftter, naar hun først har faaet den rette Sands for, at hendes Stue skal være ordentlig og pen.

Ved siden af Stuen ligger almindeligvis et Kammers. Dette har man — synes jeg — ikke den rette nytte af, fordi det mangler ovn. Her var nemlig Pads for de smaa Børn, naar Dør og Ljor staar aaben, og Stuen altsaa er kold og fuld af Træk, her var Plads for den Syge, som nu ofte bringer alle Husets Beboere i samme Omstendighed, fordi de Frie-ske maa dele Værelse og ofte Sengerum med ham, og her var endelig Plads for den fødende Kvinde, hvem man ret maa ynktes over, at hun skal ligge i den kolde Røgstue, hvor alle husets Folk have sit arbeide og enhver sin Gang ud og ind. — At saavel Stue som Kammers har sit Gjengeglas til flittig Aabning for at fornye Luften, behøver ikke længer nogen Anbefaling, det gjælder blot et lidet Tiltag at gjøre den saavelsom flere Forandringer.

Endnu vil jeg ved denne Leilighed kun minde om Renlighed af ens egen Person. At være bange for det Smuds som følger af at arbeide, er daarligt, men det er ogsaa daarligt at gjemme paa Smudset længere end nødvendigt. Det er ingen Nødvendighed at gaa uvasket tilsengs, og det er rigtig forfriskende at vaske Ansigt og Hænder hver Morgen, idet man staar op. Og om Sommeren koster det nu hverken Penge eller Arbeide at tage sig et Bad i Sjøen eller ved Kværnrenden, hvad det koster om Vinteren har du mange Gange betalt i en styrket Hel-bred, Velvære og let Sind, det udretter Badet.

VADSET-MØBLER A.S

Delproduksjon for møbelindustrien

Skodje — Tlf. 426* - 448

Skodje Sogelag

takkar dei som har hjelpt til
med å skrive, og annonsørane
som har gjort det mogeleg å
gi ut årsmeldinga.

Styret.

KOM OG SE

vår store MØBELUTSTILLING i vårt siste nybygg.

Vi har funnet fram til mange suksessmodeller. 30 år i møbelproduksjonen har skaffet oss erfaringer.

I tillegg til egenproduksjonen stiller vi et allsidig utvalg fra samarbeidende fabrikker.

Nå også i komplett utstilling av hytte- og peisestuemøbler fra TRØNDERMØBLER A/S.

*

Du er alltid velkommen til

Skodje Fabrikker A.s

BF

BF

TRELASTFORRETNING

Bernt Fylling a.s
6260 SKODJE

BF

BF

Borg Branngtrygdelag

er bygd og distriket sitt eige trygdelag. Det er skipa i 1860 og virkeområdet femner om: Ålesund, Skodje, Vatne og Giske. I samband med Gjensidige teiknar laget også kombinert trygging på bygningar og lausøyre, og kombinert landbrukstrygging, dessutan glas-, ansvar, bil, traktor og andre skadetryggingar.

Forretningskontoret er i Ålesund — Rådstugata 5 b
Telefon nr. 21 101 — 25 230.

Ola Strømmen

S K O D J E

DROSJE — AMBULANSE — MOBILTELEFON

TLF. SKODJE 503

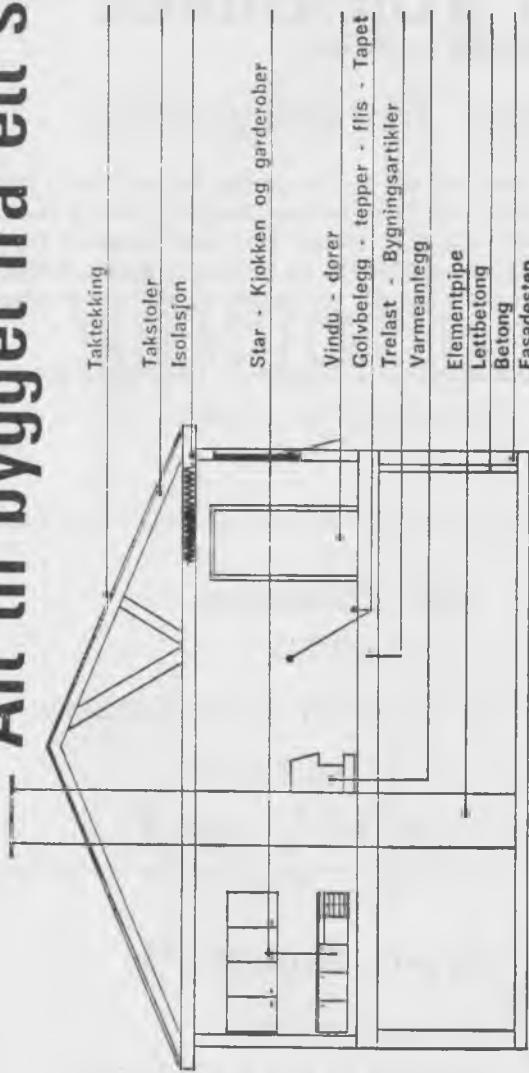
Brødr. Aakvik A/S

Entreprenørforretning -

Autorisert A. B. C1. C2. D1. D2.

Borgundvegen 63 - Ålesund - Tlf. *24 651

Alt til bygget fra ett sted

O. NØRVE A/S

6000 ÅLESUND

Byggcenter:
SKATEFLUA
SPJELKAVIK
STRANDA

Tema Møbler A/S

6260 SKODJE — TLF. 686

Produksjon av stilmøbler — Salonger

Kompletteringsmøbler

— Etablert 1861 —

Bygging av fiske- og fangstfartøy

Skipsreparasjoner

Vripellere fra 300—40 000 HK

Tlf.: 21 191 — Telegr.adr.: Slippen — Telex: 42 353

Reparasjoner — Service

på

Traktor - Truck - Anleggsmaskiner

Stålkonstruksjoner

Tlf.: ØRSKOG (55 000) 5032 - 6264 TENNFJORD

OSCAR LARSEN A/S

ÅLESUND

Grindvik Byggelag

6260 SKODJE — TLF. 463

AUT. ENTREPRENØRER

Alt i bygg og anlegg

Godt å vite

om Sunnmørsbanken
-den aktive lokale bank
med solid forankring i ditt distrikt

Sunnmørsbanken a/s

Etablert 1916

ÅLESUND

Engros

PAPIR-POSER

KORTEVARER

BØLGEPAPP —

POSEFABRIKK

BERGING

SLEP

LEKTER-

TRANSPORT

KUNSTGJØDSEL — KRAFTFOR —

FRØ — SÅKORN

LANDBRUKSMASKINER

LANDBRUKSREISKAP

TRAKTORAR — SPRØYTEMIDDEL

Møre Felleskjøp

Sentralbord 25 940 - Ålesund - Kornsilo og mylne

Verkstad Ratviksvingen — Tlf. 44 035

Vi produserer gardinbrett og lister

ml ass. mønstre — beiset og trekyte i forskjellige utføredser

Rosetter og deler til stilmøbler

**Ornamenterte lister for møbel-
industrien**

Engesetdal Trevareindustri

6260 SKODJE

Tlf. 427 — 646 ØRSKOG

Uhlens Transport

GODSBILRUTER

Ålesund — Oslo

Ålesund — Bergen

Ålesund — Trondheim

Ellers:

KJØLEVOGNER — SEMITRAILER

for transport i inn- og utland.

Telefon 24 888 Ålesund

Engeset Handel

BENSIN og KIOSK

Bra vareutvalg i nye og trivelige lokaler. Rimelige priser.

Fiskekort til Engesetdals- og Skålsvatnet.

Landhandel

ENGESET DAL

MALERARBEID OG GULVBELEGG

utføres av

MALERMASTER

THOR SKODJEREITE

Skodje tlf. 414 Ålesund tlf. 21 433

Johs. Vadset

Etabl. 1892 — Velassortert landhandel — Tlf. 402

SKODJE

Distriktslager av kunstgjødsel for Rieber & Sønn A/S

Forhandler av bensin — petroleum etc. fra B. P.

Godsekspedisjon N.S.B. og Linjegods.

Veganlegg

Fjellsprenging

Planering

Grunnarbeid

Egil Strømmen Maskinstasjon

SKODJE — Ring tlf. 673

Oscar Rørhuus

Engesetdal Tlf. Skodje 29

LASTEPLAN OG VAREKARROSSERIER

Giske Souvenir & Bruksting

Delproduksjon

Postadr.: 6260 SKODJE — Tlf. 426

BERG TRANSPORT

SKODJE — TLF. 608—709

LANGTRANSPORT

TIPPVOGNER

ALF VALDE

SAGBRUK — HØVLERI — TREMATERIALER

BYGNINGSARTIKLER

SKODJE — TLF. 415 B

Karsten Ytrelid

MØBELFABRIKK

SKODJE — Tlf. 486 Ørskog

PRODUKSJON AV TREVARER

N. L. OTTERLEI

KAROSSERIFABRIKK

Skodje

Tlf. 453 A

MØBLER

FINNER DU HOS OSS!

Det er lett å bo pent når du går til

E. Riise & Co

Keiser Wilh.gt. 34 — Ålesund

BORGUND SPAREBANK

sammensluttet av Borgund Sparebank og
Skodje og Vatne Sparebank

HOVUDKONTOR:
Keiser Wilh.gt. 29, Ålesund

FILIALAR:

Gåseid (Nørvasund)
Langevåg
Spjelkavik
Åsestranda (Åse)
Giske
Godøy
Valderøy
Svvikgrend

AVDELINGSKONTOR:

Skodje og Vatne Sparebank
Skodje
Vatne

2 bankbussar med til saman
25 ekspedisjonsstopp i Ålesund, Haram og
Ørskog kommunar

BORGUNDBANKEN — ALLTID FOR HAND

